

Nr 48

Utlåtande i anledning av framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående riksdagstrycket.

Med skrivelse den 15 april 1970 har *styrelsen för riksdagens förvaltningskontor* till riksdagen överlämnat ett betänkande, avgivet av en av styrelsen tillsatt utredning med uppdrag att inför enkammarreformen göra en teknisk översyn av riksdagstrycket.

Skrivelsen jämte betänkandet har med särskild paginering fogats till detta utlåtande. I betänkandet finns en sammanfattning på s. 30 f. Vad utredningen föreslagit har också sammanfattats i skrivelsen.

Styrelsen hemställer i skrivelsen att riksdagen skall

1. godkänna de förslag som innefattas i utredningens för översyn av riksdagstrycket betänkande,
2. uppdraga åt styrelsen att vidtaga de åtgärder som förslagen föranleder.

Utskottet

Utskottet har ingenting att erinra mot de förslag till förändringar med avseende på riksdagstrycket som styrelsen för riksdagens förvaltningskontor nu har framlagt. De beräknade kostnadshöjningarna — som till en del torde motsvaras av icke närmare preciserade kostnadssänkningar — finner utskottet motiverade med hänsyn till de fördelar som förändringarna torde medföra.

Utskottet hemställer alltså

att riksdagen bifaller förevarande framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor.

Stockholm den 20 maj 1970

På bankutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Stefanson (fp), Palm (s), Åkerlund (m), Lundin (s) och Brundin (m)*;

från andra kammaren: herrar Regnéll (m), Hagnell (s)*, Bengtsson i Landskrona (s), Nordberg (s) och Stridsman (cp).

* Ej närvarande vid justeringen.

Riksdagstrycket

Betänkande avgivet av

Utredningen för översyn av riksdagstrycket

Stockholm 1970

Detta betänkande har satts med 9 punkters Times antikva i den typografiska utformning som utredningen föreslår för riksdagstrycket. Papperet är ett 70 grams matt tryckpapper med specialyta. Sättning och tryckning har utförts av Esselte tryck, Stockholm 1970.

Till Riksdagen

Riksdagstrycket

Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor tillsatte den 10 oktober 1969 en utredning för att inför enkammarreformen göra en teknisk översyn av riksdagstrycket, i första hand avseende framställningssätt, systematik, layout, prenumeration, försäljning och distribution.

Styrelsen anmäler nu i denna framställning utredningens förslag.

Stor uppmärksamhet har under utredningens arbete ägnats åt de nya förfaringssätten på det grafiska området, men utredningen har begränsat sina rekommendationer till metoder som kan vinna praktisk tillämpning från ingången av år 1971. Utredningen förordar att den övergång till nya framställningsförfaranden som kan bli aktuell sker successivt i mån av tillgång till tekniska resurser och när verkliga ekonomiska eller praktiska fördelar kan påvisas.

Beträffande riksdagstryckets typografi föreslår utredningen att allt riksdagstryck fr. o. m. den 1 januari 1971 sätts med typsnittet Times antikva på 23 ciceros bredd (ospaltad satsyta) enligt den utformning som utredningen beskrivit i sitt betänkande.

Kvaliteten på det papper som används för riksdagstrycket bör enligt utredningens mening höjas dels genom att ytvikten ökas från 60 till 70 gram per kvadratmeter, dels genom att papperet framställs med en något jämnare yta och mindre genomlysbarhet.

Utredningen framlägger förslag till tidsenligare utformning av banden för riksdagstrycket. Inbindningen föreslås ske i hela klotband i sju färger, svarande mot en av utredningen skisserad indelning av riksdagstrycket i sju sektioner.

Utredningen föreslår att allt riksdagstryck – utom de exemplar som skall sparas för inbindning – hållslås före leveransen från binderiet.

Publikationen Riksdagsdebatterna bör enligt utredningens mening benämnas Snabbprotokoll från riksdagsdebatterna. Detta protokoll föreslås bli färdigställt väsentligt snabbare än nu. Som målsättning har uppställts att snabbprotokollet från förmiddagsplenum skall föreligga tryckt kl. 10 följande dag och snabbprotokollet från kvällsplenum kl. 12 (vid långa kvällsplena senast kl. 16) följande dag. Den metod som enligt utredningens bedömning under den närmaste framtiden kommer att stå till

buds för att till rimliga kostnader åstadkomma den snabbare publiceringen är sättning på IBM MT-Composer i förening med offsettryck. Utredningen föreslår att prov anordnas med framställning av protokollstrycket enligt denna metod och att erforderlig utrustning anskaffas snarast möjligt, om proven utfaller tillfredsställande. Utredningen är beredd att lämna sin medverkan vid de ifrågasatta proven.

Förslag till nya bestämmelser angående prenumeration på samt försäljning och distribution av riksdagstrycket framläggs av utredningen. Den viktigaste reella förändringen i förhållande till de nuvarande bestämmelserna är att utredningen föreslår att av statliga myndigheter endast statsdepartementen skall erhålla riksdagstryck kostnadsfritt. Förslaget ansluter i denna del till numera tillämpade principer beträffande statligt tryck.

De eftersträlvade förbättringarna av riksdagstrycket kan inte nås utan vissa kostnadshöjningar, av utredningen uppskattade till i runt tal 230 000 kr. Utredningen anser emellertid dessa kostnadshöjningar väl motiverade, särskilt som de i flera fall kommer att motsvaras av kostnadsänkningar i andra led. Den ospaltade sättningen av protokollstrycket ökar visserligen tryckningskostnaderna på grund av att sidantalet blir större, men den förenklar framställningen och underlättar utnyttjandet av snabbare sättningsmetoder. Den högre papperskvaliteten leder till ökade inköpskostnader men eliminerar svårigheter vid tryckning och bindning. Hållslagningen av allt ej bundet riksdagstryck innebär ökade kostnader men minskar arbetet i flera led.

Styrelsen finner de av utredningen framlagda förslagen välgrundade och förordar att de genomförs på sätt utredningen angivit. Prov bör anordnas med framställning av riksdagens protokollstryck enligt IBM MT-Composersystemet i förening med offsettryck.

Under återopande av det anförda hemställer styrelsen för riksdagens förvaltningskontor att riksdagen

1. godkänner de förslag som innefattas i utredningens för översyn av riksdagstrycket härvid fogade betänkande,
2. uppdrager åt styrelsen att vidtaga de åtgärder som förslagen föranleder.

I handläggningen av detta ärende har deltagit, förutom undertecknad ordförande, vice ordföranden Thorsten Larsson, herrar Wärnberg, Augustsson och Tistad, fru Kristensson samt herr Martinsson.

RIKSDAGENS FÖRVALTNINGSKONTOR

På styrelsens vägnar

SIGURD LINDHOLM

/ Magnus Huss

Innehåll

Skrivelse till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor	7
--	---

Recit

1 Nuvarande förhållanden	9
1.1 Riksdagstryckets omfattning och indelning	9
1.2 Riksdagstryckets tekniska framställning	9
1.3 Kostnaderna för riksdagstrycket under budgetåret 1968/69	10
2 Framställningen av det parlamentariska trycket i vissa europeiska länder	11
2.1 Danmark	11
2.2 Finland	11
2.3 Norge	11
2.4 England	12
2.5 Förbundsrepubliken Tyskland	12
3 Den grafiska teknikens utvecklingstendenser	13
3.1 Fotosättningens teknik	13
3.2 IBM MT-Composersystem	14

Utredningens motiv och rekommendationer

4 Typsnitt, satsbredd och typografi i övrigt	17
5 Utnyttjandet av de nya teknikerna	19
6 Framställningen av protokollstrycket	21
7 Provtryck	24
8 Papperskvalitet	25
9 Häftning, inbindning och indelning	26
10 Prenumeration, försäljning och distribution	27
11 De tekniska möjligheterna att i anslutning till snabbprotokollet återge röstfördelningstabläerna vid voteringar	28
12 Kostnader	29
13 Sammanfattning	30

Bilagor

<i>Bilaga 1</i>	Riksdagstryckets indelning	35
<i>Bilaga 2</i>	Kostnaderna för riksdagstrycket under budgetåret 1968/69	36
<i>Bilaga 3</i>	Resultat av enkät hos riksdagens ledamöter samt kamrarnas och utskottens sekreterare m. fl. angående spaltad eller icke spaltad satsyta i riksdagstrycket	37
<i>Bilaga 4</i>	Provtryck jämte typografisk-teknisk beskrivning	41
<i>Bilaga 5</i>	Beräkning av kostnader för snabbprotokollet vid stencilförfarande	87
<i>Bilaga 6</i>	Beräkning av hyreskostnader samt personal- och lokalbehov m. m. för en IBM MT-Composeranläggning för sättning av riksdagens protokollstryck	88
<i>Bilaga 7</i>	Förslag till indelning av det bundna riksdagstrycket	89
<i>Bilaga 8</i>	Förslag till bestämmelser angående utdelning och försäljning av riksdagstryck m. m.	90

Till Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor

Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor tillsatte den 10 oktober 1969 en utredning för att göra en teknisk översyn av riksdagstrycket, i första hand avseende framställningssätt, systematik, layout, prenumeration, försäljning och distribution. Till ledamöter av utredningen utsåg styrelsen ledamoten av riksdagens första kammare Erik Wörnberg, tillika ordförande, förste byråsekreteraren Lena Axelsson-Westlund, statsutskottets sekreterare Olof Berger, förste expeditionsförmannen Arne Bjernevik, stomnotarien Solveig Gemert, produktionschefen Ingemar Johansson och byrådirektören Gunnar Sundblad. Till sekreterare åt utredningen förordnades riksdagsstenografen Bengt Lundin.

Som tryckeriteknisk expert har utredningen anlitat konsulten hos AB Allmänna förlaget Stig J. Hedén.

Utredningen, som antagit benämningen *utredningen för översyn av riksdagstrycket*, sammanträdde första gången den 13 november 1969 och har hållit 12 sammanträden. Därjämte har utredningen gjort ett besök i det norska stortinget, varvid bl. a. vissa nya framställningsmetoder för parlamentariskt tryck studerades.

I en del frågor har utredningen samrått med den s. k. kanslichefsgruppen, med utredningen om ADB i riksdagsarbetet och med arbetsgruppen för kontorsrutiner.

Beträffande utformningen av propositionstrycket har utredningen haft kontakt med företrädare för statsrådsberedningen.

Utredningen får härmed redovisa resultatet av sina överväganden. Vissa av utredningens rekommendationer fordrar, om de följs, kompletterande detaljundersökningar. Utredningen är beredd att åtaga sig detta arbete.

Stockholm den 1 april 1970

ERIK WÄRNBERG

LENA AXELSSON-WESTLUND

ARNE BJERNEVIK

INGEMAR JOHANSSON

OLOF BERGER

SOLVEIG GEMERT

GUNNAR SUNDBLAD

/ BENGT LUNDIN

1.1 Riksdagstryckets omfattning och indelning

Riksdagstrycket består av kamrarnas protokoll och bihanget till protokollen, indelat i 13 samlingar, vissa med underavdelningar. En årgång riksdagstryck omfattar numera något över 30 000 sidor. Utformningen av riksdagstrycket bygger främst på ett betänkande av 1946 års kommitté för riksdagstrycket. Betänkandet behandlades av bankoutskottet år 1947 i dess av riksdagen godkända utlåtande nr 44.

Riksdagstryckets indelning framgår av härvid fogad *bilaga 1*.

1.2 Riksdagstryckets tekniska framställning

Allt riksdagstryck framställs i dag genom sättning på radgjutande bly-sättmaskiner – manuellt eller undantagsvis via perforatorer – efter manuskript som från riksdagen och departementen lämnas till något av de åtta anlitate tryckerierna. Sättningen görs för huvuddelen av riksdagstrycket med typsnittet Fransk antikva nr 16. Satsbredden är 28 cicero (126 mm) vid ospaltad satsyta och 13½ cicero (61 mm) vid tvåspaltad satsyta. Publikationen Riksdagsdebatterna (i fortsättningen kallad snabbprotokollet) och kamrarnas protokoll är de enda delar av riksdagstrycket som framställs i tvåspalt.

Korrektur läses inom riksdagen respektive departementen. Vad gäller snabbprotokollet medhinns emellertid inte någon korrekturläsning utöver den som utförs på tryckerierna.

Tryckningen sker i högtryckspressar direkt från metallsatsen. Överföring till annat tryckmedium – t. ex. för högtrycksrotation eller offsettryck – förekommer inte.

Det papper som används för huvudparten av riksdagstrycket är ett vitt ordinärt träfritt boktryckspapper med jämförelsevis rå yta och med en ytvikt av 60 gram per kvadratmeter. För snabbprotokollet används ett 53 grams trähaltigt papper.

Större delen av riksdagstrycket levereras i häftat skick. Häftningen sker mestadels genom klamring från sidan, men även insticksklamring

och klistring förekommer.

Ca 700 exemplar av upplagan binds i halvklotband med pappersöverdragna sidor och påklistrade ryggetiketter. I bindningen ingår inte snabbprotokollet.

1.3 Kostnaderna för riksdagstrycket under budgetåret 1968/69

De sammanlagda kostnaderna för riksdagstrycket uppgick under budgetåret 1968/69 till 3 728 349 kr., fördelade med 2 374 535 kr. på sättning och tryckning, 978 814 kr. på häftning och bindning samt 375 000 kr. på tryckpapper.

En redovisning av kostnaderna lämnas i *bilaga 2*.

2 Framställningen av det parlamentariska trycket i vissa europeiska länder

Utredningen har införskaffat redogörelser rörande det parlamentariska trycket i Danmark, Finland, Norge, England och Förbundsrepubliken Tyskland. Korta sammandrag av redogörelserna återges i det följande.

2.1 Danmark

Själva tryckningen av det danska parlamentariska trycket utförs på folketingets eget tryckeri, medan ett privat tryckeri anlitas för sättningen. Konventionell blysättning tillämpas, men under det senaste året har utrustning anskaffats för snabbare, automatisk sättning.

Debattreferaten från en veckas förhandlingar föreligger som regel tryckta torsdag–fredag följande vecka i s. k. fortryk. Vid vissa större debatter hektograferas referaten i ett mindre antal exemplar, vilka normalt är färdiga en och en halv timme efter det att ett anförande hållits. Under särskilt arbetsfyllda perioder blir det ofta nödvändigt att använda dupliceringsförfarande även för utskottens betänkanden.

2.2 Finland

Trycket framställs i statens tryckericentral medelst teletypesättning och högtrycksförfarande.

I genomsnitt tar framställningen av trycket två veckor i anspråk, men protokollen blir färdiga först omkring två månader efter plenum. Snabbprotokoll i någon form utges inte.

2.3 Norge

Det norska stortinget anlitar tre olika tryckerier, vilka framställer trycket enligt konventionella sättnings- och tryckningsmetoder. Dessutom finns inom stortinget det s. k. hustrykkeriet med utrustning för

stencilering, xeroxkopiering och offsettryck.

För mångfaldigande av bl. a. utlåtanden från utskotten har stortingets kontor på senare tid tagit i bruk magnetbandsskrivare av typ IBM MT 72, vilket uppges innebära betydande fördelar. Under år 1970 kommer också försöksverksamhet att påbörjas med en IBM MT-Composeranläggning i syfte att ytterligare rationalisera tryckningsrutinerna.

Snabbprotokoll i egentlig mening utges inte, men hustryckeriet framställer på begäran xeroxkopior av de stenografiska debattreferaten på mycket kort tid. Vid vissa större debatter skriver stenograferna ut sina referat på offset-master, varefter tryckning i erforderligt antal exemplar sker genom hustryckeriet. Tiden för publicering av de tryckta debattreferaten växlar alltefter arbetsmängden – under de perioder då referatens omfång är stort kan det gå två till tre veckor innan protokollen föreligger.

2.4 England

För framställningen av det engelska parlamentstrycket anlitas kontinuerligt fem tryckerier och tillfälligtvis ytterligare tre. Tryckningen sker via högtryckspressar antingen direkt från blytsats eller från stereotyper. För närvarande undersöks möjligheterna att utnyttja datatekniken i detta arbete.

Allt tryck färdigställs med anmärkningsvärd snabbhet. Som exempel kan nämnas att debattprotokoll från underhuset, omfattande ca 100 sidor och i en upplaga av 6 500 exemplar, levereras till postbefordran kl. 5.30 på morgonen dagen efter sammanträdet, trots att det sista manuskriptet inte överlämnas till tryckeriet förrän kl. 23.30 sammanträdesdagen. Motsvarande protokoll från överhuset trycks i en mindre upplaga och lämnas till postbefordran redan kl. 3.30 på morgonen dagen efter sammanträdet.

2.5 Förbundsrepubliken Tyskland

Förbundsrepubliken Tysklands parlament i Bonn anlitar fem tryckerier – ett statligt och fyra privata.

Trycket framställs redan nu snabbt, men undersökningar pågår rörande möjligheterna att genom utnyttjande av datatekniken ytterligare påskynda framställningen. De stenografiska referaten från förbundsdagens debatter föreligger i regel tryckta vid middagstid dagen efter ett sammanträde.

3 Den grafiska teknikens utvecklingstendenser

Den grafiska tekniken undergår för närvarande en mycket snabb utveckling. Blysnittningen ersätts mer och mer av fotosättning, och bl. a. som en följd härav blir tryckning i litopressar (offset) allt vanligare.

Utvecklingstendenserna har nyligen belysts i en departementspromemoria om den grafiska industrin i Sverige (industridepartementet, I-stencil 1969: 9).

I promemorian framhålls att den i fotosättmaskiner av olika slag producerade textvolymen kommer, från att nu utgöra en relativt obetydlig del av totalvolymen, att öka snabbt för att i mitten av 1970-talet kanske utgöra inemot 50 procent av totalvolymen. Huvudparten av den fotosatta texten (löpande text) produceras då i hålremsstyrda fotoenheter med betydligt högre hastighet än existerande remsstyrda blymaskiner.

Vidare framhålls i promemorian att en påtaglig minskning i försäljningen av tryckpressar för plana tryckformar, såväl diglar som cylinderpressar, ägt rum och att en lika påtaglig ökning i försäljningen av enfärgs arklitopressar skett. Försäljningsutvecklingen på arkpressidan synes enligt promemorian mycket klart visa att högtryck från plana formar är ett tryckförfarande på avveckling.

Litotrycket (offset) utnyttjas – särskilt i fråga om mindre upplagor – för produktion i små snabba pressar, ibland så beskaffade att de i en arbetsoperation trycker papperets båda sidor samtidigt. Den satta texten, som framställts på papper eller film, skall före tryckningen överföras till ett tryckmedium av metall, plast eller papper, och möjligheterna att på ett ekonomiskt sätt utnyttja litotrycket beror i hög grad av vilken tid som åtgår och vilka kostnader som uppstår för detta moment. Processen har på vissa håll redan automatiserats, och det torde under de närmaste åren bli allt vanligare att så sker.

3.1 Fotosättningens teknik

Vid fotosättning av text exponeras bokstavsbilderna på en film eller ett fotografiskt papper som befinner sig inuti fotosättmaskinen. Vanligtvis exponeras bokstäverna på en rad successivt från vänster till höger

(eller från höger till vänster), varefter filmen (papperet) matas fram i läge för exponering av nästa rad. Maskinen laddas med film eller papper i rullar av lämplig bredd och av 15–45 meters längd. Efter exponeringen framkallas och fixeras texten på vanligt sätt, ofta i automatframkallare.

Fotosättmaskinen erhåller uppgift om vad som skall sättas samt flertalet upplysningar om hur sättningen i detalj skall tillgå via hålremsa eller magnetband. Maskiner med direktanslutet tangentbord finns men torde sakna intresse i detta sammanhang. Hålremsan (magnetbandet) innehåller praktiskt taget alltid s. k. utslutad text, d. v. s. raderna är färdigplanerade och i förekommande fall avstavade. Sättningen kan i sådant fall ske automatiskt utan andra avbrott än för eventuellt byte av film, typsnitt o. d. Det blir även allt vanligare att hålremsan eller (i synnerhet) magnetbandet innehåller s. k. sidplanerad text. Därvid är inte endast radplanering utförd utan även fördelning och placering av raderna på sidor samt paginering m. m.

Radutslutad hålremsa kan framställas manuellt med hjälp av räknande perforatorer. Utvecklingen synes emellertid gå mot stansning av outslutad hålremsa (s. k. oändlighetsremsa) och efterföljande maskinell utslutning i dator (som alltså därvid producerar en ny hålremsa eller ett magnetband). Sidplanerade hålremsor och magnetband produceras i praktiken alltid i datorer.

När en dator utnyttjas vidgas möjligheterna att använda andra registreringshjälpmedel än hålremsa och magnetband. Här skall endast nämnas hålkort samt optisk avläsning av skriven text.

Kostnaden för ett fotosättningssystem varierar från under 100 000 kronor till flera miljoner kronor. Kapaciteten varierar från 30 000–70 000 tecken per timme för hålremsstyrda system till 300 000–3 000 000 tecken per timme i de magnetbandsstyrda systemen. Även större kapacitet förekommer i några få fall.

Framställning av hålremsa (eller magnetband) kan ske i särskild omgång efter det att manuskriptet utskrivits och godkänts för sättning. På vissa typer av maskiner kan dock framställningen åstadkommas redan i samband med första utskriften av manuskriptet. Hålremsorna (eller magnetbanden) kan korrigeras efter det att manuskriptet granskats och lämnas därefter till tryckeri för sättning. Då sättningen föregås av datorbehandling utförs vid denna radindelning och ges anvisningar för rubriker, mellanslag etc. Även planering av hela sidor kan äga rum enligt förutbestämda program.

3.2 IBM MT-Composersystem

I ett av IBM lanserat sättningsystem, kallat IBM MT-Composer, sker textregistreringen på magnetband så som vid fotosättning. Korrigere-

ring av banden görs via en skrivmaskin som framställer ett nytt magnetband. Magnetbandet styr en skrivenhet – den s. k. Composern – genom en med denna sammanbyggd dator, varvid texten automatiskt skrivs med trycktyper på papper eller film.

Sättningshastigheten hos en IBM MT-Composer är 40 000–50 000 tecken per timme. Denna sättning – kallad direktsättning – sker alltså betydligt snabbare än konventionell blyättning men långsammare än avancerad fotosättning.

Composern kan programmeras att sätta texten direkt i ombrutna reproduktionsfärdiga sidor. Det är visserligen inte möjligt att göra programmeringen så fullständig som vid mera utvecklade fotosättnings-system, men byte av typsnitt och typgrad samt avstavning och vissa om-brytningsmoment utförs under sättningens gång genom enkla handgrepp.

För att få del av erfarenheter av spaltad respektive icke spaltad satsyta som vunnits av en större grupp läsare av riksdagstrycket gjorde utredningen i december 1969 en enkät hos riksdagens ledamöter samt kamrarnas och utskottens sekreterare m. fl. Till det utsända frågeformuläret fogades provtryck av ett utskottsutlåtande med dels spaltad, dels icke spaltad satsyta.

Majoriteten av de svarande ansåg att det nuvarande systemet med spaltsättning av kamrarnas protokoll och sättning på hel bredd av bihangstrycket är ändamålsenligt. En översikt över resultatet av enkäten liksom en redovisning av synpunkterna i de motiverade svar som inkom lämnas i *bilaga 3*.

Den typografiska utformningen av riksdagstrycket bör främst inriktas på att åstadkomma bästa möjliga läsbarhet. Härtill kan läggas önskemål om en i möjligaste mån enhetlig utformning av trycket samt krav på en typografi som underlättar en snabb framställning.

Enkätsvaren visar att läsbarheten tillmätts stor betydelse i fråga om protokollstrycket. Beträffande bihangstrycket förefaller det som om andra synpunkter dominerar, sådana som att det behövs större utrymme för marginalanteckningar och bättre möjligheter att göra spaltad författningstext lättläst. Den enhetliga utformningen liksom snabbheten i framställningen av trycket synes däremot, med vissa undantag, spela en mera underordnad roll i de avgivna svaren.

Enkäten utgick från riksdagstryckets nuvarande typografi. Under utredningens fortsatta undersökningar har det emellertid visat sig att typografin kan, framför allt genom mindre satsbredd, utformas på ett sätt som utan spaltad sättning tillgodoser flertalet av de genom enkäten framkomna synpunkterna. Denna nya och i förhållande till det nuvarande riksdagstrycket mera funktionella typografi kan med fördel användas för både protokolls- och bihangstrycket. Den gör bihangstrycket mera lättläst och protokollstrycket blir inte mindre läsbart än med den nuvarande tvåspaltade sättningen. Goda möjligheter till marginalanteckningar kommer att finnas och framställningen av trycket fördröjs inte.

Efter att ha studerat olika provsättningar har utredningen kommit fram till att Times antikva är ett för riksdagstrycket lämpligt typsnitt.

Detta typsnitt – som under senare år i allt större utsträckning kommit till användning i offentligt tryck, bl. a. i statens offentliga utredningar – finns hos samtliga de tryckerier som nu anlitas av riksdagen. Times antikva ingår också i typsortimentet till de fotosättmaskiner som kan bli aktuella samt är under namnet Press Roman representerat i typsnittsurvalet för IBM MT-Composer.

Typstorleken bör för all huvudtext – sålunda även i snabbprotokollet och riksdagens protokoll – vara 9 punkter på 12 punkters kägel (radavstånd) vid sättning på hel bredd. S. k. kompakt sättning (av citat, tabeller, närvaroförteckningar m. m.) skall innebära 10 punkters kägel. Om sättning på IBM MT-Composer tillämpas ändras kägeln av tekniska skäl till ca 11,5 respektive ca 9,5 punkter.

På grund av att Times antikva är mindre utrymmeskrävande än Fransk antikva kan satsbredden med den föreslagna typografiska utformningen minskas från nuvarande 28 cicero (126 mm) till 23 cicero (104 mm) utan att riksdagstryckets totala omfång vid bibehållen textmängd blir större. Satsytan ställs så att en bred högermarginal erhålls – på högernsidorna ca 43 mm, på vänstersidorna ca 50 mm (vid sidhäftning ca 43 mm). Häftenas innermarginal skall vara 18 mm, så att hålslagning kan ske. Det relativt stora radavståndet motiveras dels av kravet på ökad läsbarhet, dels av önskemålet att understrykningar lätt skall kunna göras.

Med den här beskrivna typografin fås en bred högermarginal för noteringar, vilket måste betraktas som en påtaglig fördel. Marginalen ger även plats för sidrubriker. Det bör också framhållas att sättning på hel bredd är ett snabbare förfarande än spaltsättning, något som har betydelse inte minst om IBM MT-Composer kommer att utnyttjas. Ospaltad sättning medför också praktiskt-tekniska fördelar vid en eventuell övergång till fotosättning.

Utredningen föreslår att allt riksdagstryck fr. o. m. den 1 januari 1971 sätts på hel bredd och att spaltning bibehålls endast i de fall då jämförande uppställningar av författningstext redovisas. För sättningen föreslås typsnittet Times antikva på 23 cicerors bredd och den typografiska utformning i övrigt som utredningen beskrivit. Prov på den föreslagna typografin lämnas i *bilaga 4*.

Utredningen anser att någon ändring ej bör göras av det nu använda formatet för riksdagstrycket (16,5 × 24,2 cm).

5 Utnyttjandet av de nya teknikerna

Utredningen har ägnat stor uppmärksamhet åt de nya förfaringssätten på det grafiska området men begränsar sina rekommendationer till metoder som kan vinna praktisk tillämpning från ingången av år 1971.

Den hittills tillämpade framställningsmetoden har fördelen att korrigeringar i metallsatsen kan göras relativt lätt – ända fram till tryckningsögonblicket finns möjlighet att utan alltför stora kostnader rätta förekommande felaktigheter. Vid fotosättning i förening med offsettryck är möjligheterna till korrigeringar under arbetets gång betydligt mer begränsade, och det är inte klarlagt hur en övergång till fotosättning skulle påverka manuskriptframställningen och det omfattande korrekturarbetet inom riksdagen.

Redan med nu tillgänglig teknik kan riksdagstryck produceras via fotosats och litotryck, men några fördelar framför metallsättningen har inte framkommit som föranleder utredningen att rekommendera övergång till fotosättning under år 1971. Under de närmaste åren kommer emellertid resurserna för fotosättning och litotryck att öka betydligt inom Stockholmsområdet, vilket underlättar en övergång till denna produktionsmetod när detta av ekonomiska eller andra skäl kan befinnas önskvärt.

En annan teknik, som under de senaste åren fått ökad användning, är den under 3.2 beskrivna direktsättningen på maskiner av typ IBM MT-Composer. Anläggningar av detta slag hyrs vanligen ut av tillverkaren och installeras ofta i nära anslutning till de lokaler där manuskriptframställningen sker – de är närmast att betrakta som en utbyggnad av kontorsmaskinsutrustningen.

Den sättning som framställs i IBM MT-Composer har i stort sett samma karaktär som den som erhålls vid bly- eller fotosättning. Korrigeringar i den satta texten kan emellertid ske genom manuell omsättning direkt på Composern eller via ett särskilt magnetband. Någon omväg över framkallning av film eller papper som vid fotosättning behöver sålunda inte göras. Tryckningen av det framställda materialet utförs vanligtvis i offset.

Enligt utredningens mening skulle det vara ändamålsenligt att utnyttja IBM MT-Composersystemet för riksdagstrycket – till att börja

med för protokollstrycket. En förutsättning är att erforderlig utrustning installeras inom riksdagshuset så att färdigsatta, ombrutna sidor kan överlämnas till tryckeri för tryckning i offset.

För det tänkta förfarandet i fråga om protokollstrycket redogörs närmare under 6.

I de av utredningen i *bilaga 4* presenterade provtrycken har hänsyn tagits till fotosättningstekniken och tekniken vid sättning på IBM MT-Composer. Ett utnyttjande av dessa sättningsmetoder behöver därför inte leda till förändringar i vare sig typsnitt eller typografi.

6 Framställningen av protokollstrycket

I yttrande till 1969 års organisationsutredning föreslog första kammarens sekreterare att undersökning skulle göras om övergång till offsettryck för snabbprotokollet eller inrättande av ett riksdagens tryckeri kunde medföra tidigare tillhandahållande av snabbprotokollet liksom även av det slutliga protokollet.

Som motivering för förslaget anfördes att kritik ofta framförs – både från ledamöter och från massmedia, t. ex. vid riksdagens journalistvecka i maj 1969 – mot att snabbprotokollen tillhandahålls för sent. Som följd därav hänvisas ledarskribenter m. fl. i landsortstidningar till cirkulärledare från partierna eller till Stockholmspressens ledare, vilket försvårar för den tredje statsmakten och över huvud för medborgarna utom Stockholm att göra sin mening gällande och påverka samhällsutvecklingen.

Kritiken har riktat sig mot såväl tryckningsförfarandet som distributionen. Enligt första kammarens sekreterare bör snabbprotokollet i regel tillhandahållas efter onsdagsplenum på torsdag morgon och efter fredagsarbetsplenum på lördag morgon.

Organisationsutredningen hänsköt frågan till kanslichefsgruppen, som i sin tur samrått med utredningen för översyn av riksdagstrycket. Kanslichefsgruppen har bl. a. redovisat viss av andra kammarens sekreterare framlagd statistik angående tiden för färdigställande av andra kammarens snabbprotokoll åren 1964–1969. Av statistiken framgår

att snabbprotokollen från förmiddagsplena praktiskt taget aldrig förelegat tidigare än kl. 16.00 följande dag,

att snabbprotokollen från eftermiddagsplena aldrig förelegat förrän på eftermiddagen den andra dagen efter sammanträdet,

att färdigställandet av snabbprotokollen vid remissdebatter och under sessionernas slutskeden regelmässigt dröjt flera dagar samt

att det även vid normal arbetsbelastning i kammaren i många fall förekommit att snabbprotokollet från förmiddagsplenum förelegat först två dagar efter debatten.

Utredningen – som delar uppfattningen att snabbprotokollet nu publiceras alldeles för sent – har prövat olika möjligheter att åstadkomma en snabbare framställning. Som målsättning har därvid, efter samråd mellan utredningens ordförande och andra kammarens sekreterare som

representant för kanslichefsgruppen, uppställts att snabbprotokollet från förmiddagsplenium skall föreligga tryckt kl. 10 följande dag och snabbprotokollet från kvällsplenum kl. 12 följande dag.

Vid kontakter som representanter för utredningen haft med tryckerierna har dessa uppgivit att den första förutsättningen för att snabbprotokollet skall kunna levereras fortare än nu är att manuskripten sänds från riksdagshuset successivt med korta intervaller enligt ett fast schema. Detta önskemål har redan kunnat tillmötesgå genom vissa av andra kammarens sekreterare vidtagna åtgärder. Någon nämnvärd ändring av de i gällande kontrakt med tryckerierna fastställda åtagandena, som anger leveranstiden till senast kl. 17.15 arbetsdag efter plenum, kan enligt tryckerierna ändå inte åstadkommas före den 1 januari 1971. Förutsättningen för att snabbprotokollet därefter skall kunna levereras kl. 10 respektive kl. 12 dag efter plenum är att treskiftsarbete införs. Inte ens om tiden för färdigställande av snabbprotokollet från kvällsplenum utsträcks till kl. 16 kan treskiftsarbete undvikas.

Av de nämnda kontakterna med tryckerierna och av undersökningar som utredningen i övrigt gjort framgår att det – bl. a. på grund av bristen på maskin- och handsättare – blir svårt att med hittills tillämpad tryckningsmetod påskynda snabbprotokollet. Härtill kommer att kostnaderna sannolikt skulle bli fördubblade. Utredningen anser sig fördenskull inte kunna framlägga något förslag om snabbare färdigställande av snabbprotokollet på grundval av nuvarande framställningssätt.

Mot denna bakgrund har utredningen undersökt om en tillfredsställande snabbredovisning av riksdagsdebatterna kan ske genom stencilförfarande. Kostnaderna för en stencilupplaga visar sig emellertid bli alltför höga (*bilaga 5*), vartill kommer att protokollshäftena i denna form blir ohanterliga och svåröverskådliga. Även själva framställningen torde bereda svårigheter. Utredningen kan därför inte rekommendera att stencilförfarande tillämpas för snabbprotokollet.

I stället har utredningen ägnat uppmärksamhet åt den sättningsmetod som beskrivits under 3.2. Förberedande undersökningar som utredningen gjort synes visa att IBM MT-Composersystemet – vars praktiska användning för framställning av parlamentariskt tryck utredningen studerat i det norska stortinget – skulle kunna utnyttjas för att till rimliga kostnader åstadkomma den önskade snabbare publiceringen av snabbprotokollet. En förutsättning är att framställningen av manuskripten vad gäller utdiktering och korrigering organiseras på ett sätt som passar för denna metod. Härvidlag krävs emellertid detaljundersökningar, och utredningen är för dagen endast i tillfälle att ange allmänna riktlinjer.

En IBM MT-Composeranläggning med den kapacitet som behövs för att i första hand utföra sättningen av snabbprotokollet men också för att med samma magnetband som grundmaterial framställa det definitiva protokollet skulle enligt preliminära beräkningar komma att bestå av

6 à 8 skrivmaskiner för textregistrering (Recorder), 4 skrivmaskiner för textregistrering och korrigering (MT 72 K) samt 2 sättmaskiner (MT-Composer). Härtill kommer viss annan teknisk utrustning. För att systemet skall kunna utnyttjas rationellt erfordras att utrustningen sammanförs till en enhet, belägen inom riksdagshuset.

De textregistrerande skrivmaskinerna – som förutom ett vanligt manuskript också framställer ett magnetband, där all skriven text registreras – kommer till användning redan vid utskrivningen av manuskripten. Sedan manuskripten korrigerats i samma ordning som nu, görs en ny utskrift i maskinerna av typ MT 72 K, vilka är försedda med två bandstationer. Från det första bandet framställs automatiskt och mycket snabbt en utskrift av de delar som är oförändrade, medan ändringar och tillägg skrivs in. Borttagning av text från den första utskriften sker också i detta led. Som slutprodukt erhålls dels ett nytt magnetband, dels ett nytt maskinskrivet manuskript.

Efter »korrekturläsning» av utskriften och rättelse av eventuellt återstående fel överförs magnetbandet till sättmaskinen, MT-Composern. Här sätts texten med trycktyper rad för rad och sida för sida med en hastighet av ca 8 ospaltade sidor per timme. Två sättmaskiner beräknas kunna framställa tryckfärdigt material i sådan takt att snabbprotokollet skulle kunna publiceras kl. 10 respektive kl. 12 dag efter plenum. Beträffande protokollen från långa kvällsplena kan det emellertid bli nödvändigt att utsträcka tiden för publiceringen något, dock inte längre än till kl. 16.

Utredningen utgår från att en anläggning inom riksdagshuset av här beskrivet slag skulle utnyttjas även för framställning av annat material än riksdagstryck, förslagsvis i samarbete med AB Allmänna förlaget.

De beräknade kostnaderna för anläggningen jämte en uppskattning av personal- och lokalbehovet redovisas i *bilaga 6*.

Utredningen föreslår att kompletterande prov görs med framställning av snabbprotokollet och det definitiva protokollet enligt IBM MT-Composersystemet. Om proven – som utredningen har anledning antaga – ger gott resultat bör erforderlig utrustning anskaffas snarast möjligt. Utredningen är beredd att lämna sin medverkan vid proven och att utarbeta mera detaljerade kostnadsberäkningar.

7 Provtryck

De i *bilaga 4* intagna provtrycken har nederst till höger på varje förstasida åsatts bokstavsbeteckningar, till vilka hänvisningar görs i det följande.

Som underlag för provtrycken har valts avsnitt ur

- A. Kungl. Maj:ts proposition nr 117 år 1969
- B. Motionerna i andra kammaren nr 642–651 år 1968
- C. Statsutskottets utlåtande nr 8 år 1969
- D. Statsutskottets utlåtande nr 47 år 1969
- E. Bevillningsutskottets betänkande nr 55 år 1969
- F 1 och F 2. Snabbprotokollet (andra kammaren) den 18 februari 1970
- G 1 och G 2. Riksdagens protokoll (andra kammaren) den 30–31 oktober 1969
- H 1 och H 2. Riksdagens protokoll (andra kammaren) den 9 mars 1966
- I. Snabbprotokollet (andra kammaren) den 5 mars 1970

Bilaga 4 inleds med en typografisk-teknisk beskrivning av provtrycken.

Utredningen föreslår att publikationen Riksdagsdebatterna från ingången av år 1971 benämns Snabbprotokoll från riksdagsdebatterna. Förslag till nytt huvud för snabbprotokollet redovisas i provtrycken F 1 och F 2. Även för det definitiva protokollet har förslag till nytt huvud utarbetats (provtrycken G 1 och G 2).

Vidare föreslår utredningen att varje häfte av det definitiva protokollet på sista sidan förses med en talarförteckning jämte sidhänvisningar (provtrycken G 1 och G 2).

Trots att utredningen förordar att satsytan i allt riksdagstryck skall vara ospaltad visas prov på spaltad sättning av protokollstrycket (provtrycken F 1 och G 1).

8 Papperskvalitet

Utredningen föreslår att kvaliteten på det papper som används för riksdagstrycket höjs dels genom att ytvikten ökas från 60 till 70 gram per kvadratmeter, dels genom att papperet framställs med en något jämnare yta och mindre genomlysbarhet. Ytjämnningen åstadkoms i huvudsak genom en ökad pressning av papperet vid tillverkningen. Det samlade riksdagstryckets totala »hyllbredd» torde härigenom kunna begränsas så att den vid bibehållet sidantal med endast 5 à 7 procent skulle överstiga nuvarande omfång.

En högre papperskvalitet medför givetvis högre inköpskostnader. Det nu använda papperets ojämnhet har emellertid ofta förorsakat leveransförseningar såväl i tryckerierna som i binderierna. En stor del av dessa komplikationer kan undvikas genom utnyttjande av en jämnare papperskvalitet.

9 Häftning, inbindning och indelning

Häftningen av det ej bundna riksdagstrycket bör enligt utredningens mening tills vidare ske på samma sätt som hittills. Av praktiska skäl bör sålunda den nuvarande metoden med sidhäftning av större lägg bibehållas, bl. a. därför att binderiernas tid för detta arbete ofta är knapp.

Allt riksdagstryck – utom de exemplar som skall sparas för inbindning – bör håslås före leveransen från binderiet, så att insättandet i pärmar underlättas. Den årliga kostnaden för håslagningen beräknas uppgå till 36 000 kr.

Utredningen framlägger förslag till ny utformning av banden för riksdagstrycket. För att ge det samlade trycket en tidsenligare prägel föreslås att bindningen görs i hela klotband med ryggtexter tryckta i binderipress direkt på pärmryggen i stället för som nu på pappersetiketter.

Klotbanden utförs i sju färger, olika för var och en av sju sektioner av riksdagstrycket. Ryggtrycket utförs i Times antikva med guld på svart fält; bandens ordningsnummer trycks i guld på klotryggens nedre del.

På de band som innehåller utlåtanden, betänkanden och memorial utsetts en förkortning för respektive utskotts namn.

Utredningen, som utgår från att inbindningen av riksdagstrycket liksom hittills kommer att ske sessionsvis, föreslår att de band som innehåller tryck från höstsession markeras med H.

På protokollsbanden bör förutom numren på protokollen utsättas datum för det första och sista sammanträdet som redovisas i varje band.

Ett förslag till ny indelning av riksdagstrycket redovisas i *bilaga 7*.

10 Prenumeration, försäljning och distribution

De i förevarande hänseende nu gällande bestämmelserna har fastställts av riksgäldsfullmäktige den 19 november 1953.

Utredningen har utarbetat förslag till nya bestämmelser. Förslaget innebär främst en formell omarbetning av de av fullmäktige fastställda bestämmelserna, bl. a. föranledd av att fullmäktiges befogenheter överförts till riksdagens förvaltningskontor.

Den viktigaste reella förändringen i förhållande till de nuvarande bestämmelserna är att utredningen föreslår att av statliga myndigheter endast statsdepartementen skall erhålla riksdagstryck kostnadsfritt. Förslaget ansluter i denna del till numera tillämpade principer beträffande statligt tryck.

Utredningen har vid utformningen av sitt förslag utgått från att riksdagens förvaltningskontor kommer att benämnas riksdagens förvaltningsstyrelse samt att benämningen på den nuvarande fjärde arbetsenheten ändras till enheten för riksdagstryck.

De föreslagna bestämmelserna, som rubricerats som bestämmelser angående utdelning och försäljning av riksdagstryck, återfinns i *bilaga 8*.

Enligt utredningens mening bör de nya bestämmelser som kommer att utfärdas intagas i riksdagens författningssamling.

11 De tekniska möjligheterna att i anslutning till snabbprotokollet återge röstfördelningstabläerna vid voteringar

Hos utredningen har gjorts förfrågan om det är möjligt att i anslutning till snabbprotokollet återge röstfördelningstabläerna vid voteringar. Självfallet utan att ta ställning till huruvida ett sådant återgivande bör ske eller ej har utredningen undersökt de tekniska möjligheterna härför.

Undersökningarna ger vid handen att det inte erfordras några vidlyftiga tekniska arrangemang för att på detta sätt redovisa röstfördelningstabläerna. Det skulle vara tillräckligt att upprätta listor med riksdagsledamöternas namn och kolumner för respektive röstningsmarkeringar som kunde fyllas i med skrivmaskin eller via IBM MT-Composer. Förfarandet skulle emellertid kräva stor personalinsats men risk trots detta föreligga för att tryckningen av snabbprotokollet försenas vid sammanträden med många voteringar. Utredningen kan därför inte rekommendera att röstfördelningstabläerna vid voteringar återges i anslutning till snabbprotokollet.

12 Kostnader

Den av utredningen eftersträvade ökade läsbarheten och enhetligheten hos riksdagstrycket, den föreslagna moderniseringen i övrigt och det snabbare färdigställandet av snabbprotokollet kan inte nås utan vissa kostnadshöjningar. I flera fall kommer emellertid dessa att motsvaras av kostnadssänkningar i andra led. Den ospaltade sättningen av protokollstrycket ökar visserligen tryckningskostnaderna på grund av att sidantalet blir större, men den förenklar framställningen och underlättar utnyttjandet av snabbare sättningsmetoder. Den högre papperskvaliteten leder till ökade inköpskostnader men eliminerar svårigheter vid tryckning och bindning. Hålslagningen av allt ej bundet riksdagstryck innebär ökade kostnader men minskar arbetet i flera led.

I detta sammanhang vill utredningen understryka angelägenheten av att sakliga och språkliga ändringar i största möjliga utsträckning görs i manuskripten för riksdagstrycket och inte på korrekturstadiet. Det är också angeläget att den senaste upplagan av Anvisningar för riksdagsstrycket följs inom riksdagens samtliga arbetsenheter.

En uppskattning av kostnadsökningarna, gjord med utgångspunkt i riksdagstryckets upplagor och omfång budgetåret 1968/69, lämnas nedan. Hur stor del av kostnadsökningarna som motsvaras av kostnadsminskningar har inte här beräknats.

Höjning av papperets ytvikt från 60 till 70 gram per kvadratmeter samt ytjämning och minskning av genomlysbarheten ..	50 000
Hålslagning av det ej bundna riksdagstrycket	36 000
Inbindning i helklotband med rygstryck i svart och guld	20 000
Ospaltad sättning av protokollstrycket	125 000

Merkostnaden för ospaltad sättning av protokollstrycket är beräknad på basis av sättning på IBM MT-Composer och tryckning i offset. Vid blysättning torde kostnadsökningen bli större.

13 Sammanfattning

Utredningen föreslår att allt riksdagstryck fr. o. m. den 1 januari 1971 sätts med typsnittet Times antikva på 23 ciceros bredd (ospaltad satsyta) enligt den typografiska utformning som utredningen beskrivit.

Stor uppmärksamhet har under utredningens arbete ägnats åt de nya förfaringssätten på det grafiska området, men utredningen har begränsat sina rekommendationer till metoder som kan vinna praktisk tillämpning från ingången av år 1971. Utredningen förordar att den övergång till nya förfaranden som kan bli aktuell sker successivt i mån av tillgång till tekniska resurser och när verkliga ekonomiska eller praktiska fördelar kan påvisas.

Publikationen Riksdagsdebatterna bör enligt utredningens mening benämnas Snabbprotokoll från riksdagsdebatterna. Det definitiva protokollet bör på sista sidan av varje häfte förses med en talarförteckning jämte sidhänvisningar.

Snabbprotokollet bör enligt utredningens mening färdigställas väsentligt snabbare än nu. Som målsättning har uppställts att snabbprotokollet från förmiddagsplenium skall föreligga tryckt kl. 10 följande dag och snabbprotokollet från kvällsplenum kl. 12 (vid långa kvällsplena senast kl. 16) följande dag. Den metod som under den närmaste framtiden kommer att stå till buds för att åstadkomma den önskade snabbare publiceringen av snabbprotokollet till rimliga kostnader är enligt utredningens bedömning sättning på IBM MT-Composer i förening med offsettryck. Utredningen föreslår att prov anordnas med framställning av protokollstrycket enligt denna metod och att erforderlig utrustning anskaffas snarast möjligt, om proven utfaller tillfredsställande.

Kvaliteten på det papper som används för riksdagstrycket bör höjas dels genom att ytvikten ökas från 60 till 70 gram per kvadratmeter, dels genom att papperet framställs med en något jämnare yta och mindre genomlysbarhet.

Allt riksdagstryck – utom de exemplar som skall sparas för inbindning – bör enligt utredningens mening hållslås före leveransen från binderiet.

Utredningen framlägger förslag till tidsenligare utformning av banden för riksdagstrycket. Inbindningen föreslås ske i hela klotband i sju fär-

ger, olika för sju sektioner av riksdagstrycket.

Förslag till nya bestämmelser angående prenumeration på samt försäljning och distribution av riksdagstrycket framläggs. Utredningen förordar att de nya bestämmelser som kommer att utfärdas intages i riksdagens författningssamling.

Utredningen har undersökt de tekniska möjligheterna att i anslutning till snabbprotokollet återge röstfördelningstablåerna vid voteringar men kan inte förorda ett sådant återgivande.

De av utredningen eftersträvade förbättringarna av riksdagstrycket kan inte nås utan vissa kostnadshöjningar. Utredningen anser dessa kostnadshöjningar väl motiverade, särskilt som de i flera fall motsvaras av kostnadssänkningar i andra led.

Utredningen understryker att kostnaderna för riksdagstrycket kan hållas nere bl. a. genom att ändringar i möjligaste mån görs redan i manuskripten och alltså undviks på korrekturstadiet.

A Första kammarens protokoll

B Andra kammarens protokoll

C Bihang till protokollen

1 saml.	Kungl. Maj:ts propositioner
Riksdagsberättelsen
Kungl. Maj:ts trontal
2 saml.	Redogörelse för riksdagens lönelegations
verksamhet
Riksdagens revisorers berättelser ang. stats-
verket, riksbanken och riksgäldskontoret
Verksamhetsberättelse från Nordiska rådets
svenska delegation
Riksdagens förvaltningskontors verksamhets-
berättelse
Justitieombudsmännens ämbetsberättelse
3 saml.	Motioner i första kammaren
4 saml.	Motioner i andra kammaren
5 saml. 1 avd.	Utrikesutskottets utlåtanden och memorial
2 avd.	Konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial
6 saml.	Statsutskottets utlåtanden och memorial
7 saml.	Bevillningsutskottets betänkanden och memorial
8 saml.	Bankoutskottets utlåtanden och memorial
9 saml. 1 avd.	Första lagutskottets utlåtanden och memorial
2 avd.	Andra lagutskottets utlåtanden och memorial
3 avd.	Tredje lagutskottets utlåtanden och memorial
10 saml.	Jordbruksutskottets utlåtanden och memorial
11 saml.	Allmänna beredningsutskottets utlåtanden och
memorial
12 saml.	Särskilda utskottets utlåtanden och memorial
13 saml. 1 avd.	Riksdagens skrivelser och förordnanden
2 avd.	Riksstaten
3 avd.	Sveriges riksdags beslut
4 avd.	Riksdagens författningssamling

Register

Liggare
Personregister
SakregisterD Riksdagsdebatterna Första kammaren
(snabbprotokollet)E Riksdagsdebatterna Andra kammaren
(snabbprotokollet)

Bilaga 2

Kostnaderna för riksdagstrycket under budgetåret 1968/69

	Sättning, tryckning	Häftning, bindning	Tryck- papper	Summa
Riksdagens protokoll	534 318	91 560	50 686	676 564
Snabbprotokollet	204 109	49 303	17 229	270 641
Propositioner, motioner, utlåtanden, skrivelser, register m. m.	1 636 108	837 951	307 085	2 781 144
	2 374 535	978 814	375 000	3 728 349
<i>Sammandrag</i>	Sättning och tryckning		2 374 535	
	Häftning och bindning		978 814	
	Tryckpapper		375 000	
			<u>3 728 349</u>	
	Avgår inkomster av försäljning och prenumeration		386 565	
			<u>3 341 784</u>	
	Nettokostnad för riksdagstrycket under budgetåret 1968/69			3 341 784

Kostnaderna för administration av tryckets framställning, försäljning och distribution har inte medtagits i denna redovisning.

Resultat av enkät hos riksdagens ledamöter samt kamrarnas och utskottens sekreterare m. fl. angående spaltad eller icke spaltad satsyta i riksdagstrycket

Bilaga 3

Antal inkomna svar: 179 (därav 44 med motivering)

	Ja	Nej	Ingen bestämd ståndpunkt	Frågan ej besvarad
Fråga 1				
Anser Ni att det nuvarande systemet med spaltsättning av kamrarnas protokoll är ändamålsenligt?	153	22	4	–
Fråga 2				
Anser Ni att det nuvarande systemet med sättning på hel bredd av bihangstrycket (propositioner, motioner, utskottsutlåtanden m. m.) är ändamålsenligt?	118 ¹	47	6	8 ²
Fråga 3				
Anser Ni det vara lämpligt och möjligt att tillämpa systemet med spaltsättning även på bihangstrycket?	68	90	8	13 ³

¹ Av dessa har elva svarat ja även på fråga 3.

² Av dessa har sex svarat ja på fråga 3.

³ Av dessa har elva svarat ja på fråga 2.

Redovisning av de motiverade svar som lämnats på enkäten angående spaltad eller icke spaltad satsyta i riksdagstrycket

1. I flertalet fall är de motiverade svaren kortfattade och innehåller synpunkter på tryckets läsbarhet vid spaltad respektive icke spaltad satsyta.

Fördelen med spaltad satsyta anges främst vara att de kortare raderna gör textmaterialet mera lättläst. Till den ospaltade satsytans förmån anförs att den ger större överskådlighet och bättre möjlighet till markeringar av olika slag, exempelvis anteckningar i marginalen. Från dessa utgångspunkter förklarar sig många av de svarande föredra spaltad satsyta i kammarprotokollen, som ofta snabbläses, och ospaltad satsyta i bihangstrycket, som i stor utsträckning används som arbetsmaterial. Det finns emellertid de som bestämt hävdar att satsytan bör vara spaltad i allt riksdagstryck, lika väl som en del finner det helt naturligt att satsytan genomgående skall vara ospaltad.

I vissa fall framhålls att det kan vara en vanesak, vilken satsyta man föredrar. Det påpekas också att spaltat tryck kan göras mer överskådligt genom användande av mellanrubriker.

Flera av de svarande betonar att stilstorleken under alla förhållanden ej bör vara mindre än den som använts i det provtryck med spaltad satsyta som fogats till formuläret för enkäten; några anser att för det spaltade provtrycket borde ha använts samma stilstorlek som för det ospaltade.

2. Mera utförligt motiverade svar har lämnats av kammarsekreterarna samt andra lagutskottets sekreterare och biträdande sekreterare. Det huvudsakliga innehållet i motiveringarna återges här.

Första kammarens sekreterare framhåller att kamrarnas protokoll endast till ringa del upptar annat material än ledamöternas anföranden. För dessa lämpar sig spaltsättning väl. För den övriga texten – stomprotokollet – kan spaltsättningen ibland vara olämplig. Detta gäller bl. a. då lagtext med dels nuvarande lydelse, dels föreslagen lydelse intages. Emellertid överväger enligt förstakammarsekreterarens uppfattning fördelarna med spaltsättning, särskilt som protokollet av flertalet torde läsas för anförandenas skull samt stomprotokollets utformning som regel kan anpassas efter de krav spaltsättningen ställer.

I propositioner och motioner förekommer i betydande utsträckning sådan enhetlig text, vid vilken spaltsättning är mera lättläst. Även här gäller dock undantag för lagtext. I utskottsutlåtanden präglas texten i väsentligt större utsträckning än eljest av att texten innehåller uppställningar och liknande, t. ex. över motioner och motionsyrkanden, samt lagtext, varvid spaltad text är mindre lämplig.

Det slutgiltiga ställningstagandet till frågan om möjligheten och lämp-

ligheten av att spalta bihangstrycket är beroende av hur ingress och avslutning till utlåtandena samt uppställningen av reservationer avses bli utformade. Kan en icke spaltad, modern uppställning i nu angivna delar kombineras med spaltad text av sammanhängande material förordar första kammarens sekreterare spaltsättning även på bihangstrycket. Den avgörande frågan vad gäller läsligheten är emellertid hur ingress, hemställan och reservationer m. m. utformas.

Andra kammarens sekreterare uttalar att det synes ändamålsenligt att samma system tillämpas beträffande både kamrarnas protokoll och bihangstrycket. Något behov av övergång till spaltsättning av bihangstrycket har inte förmärkts. En sådan övergång blir än mer opåkallad om satsbredden i bihangstrycket minskas. Enhetligheten bör därför vinnas genom att även protokollen sätts på hel bredd. Därigenom underlättas bl. a. redovisningen av jämförande uppställningar av lagtext.

Andra lagutskottets sekreterare (sekreteraren och biträdande sekreteraren) anser att man när det gäller de delar av riksdagstrycket som innehåller lagtext får räkna med att även i fortsättningen i viss utsträckning använda sättning över hel bredd. I statliga kommittébetänkanden, som enligt centrala anvisningar utfärdade av statskontoret 1968 i princip alltid skall spaltsättas, trycks föreslagen ny lagtext över hel bredd. Vid förslag till ändring i gällande lagtext sätts äldre text i vänsterspalt och föreslagen text i högerspalt för parallellläsning. Motsvarande system torde få anses ändamålsenligt även för riksdagstryckets del. Vissa svårigheter kan därvid uppstå att kombinera lagtext satt på något av dessa båda vis med annan spaltsatt text. För överskådlighetens skull kan det därför bli nödvändigt att i propositioner, motioner eller utskottsutlåtanden, i vilka lagtext förekommer, sätta vissa avsnitt som omger ett lagtextparti över hel bredd, t. ex. propositionens ingress, motionens kläm eller utskottets hemställan.

Andra lagutskottets sekreterare framhåller att ytterligare en omständighet bör ägnas uppmärksamhet i sammanhanget, nämligen tidsaspekten. Förstakorrektur vid spaltsättning tar endast upp en spalt. Tvåspaltskorrektur (= ombrytningskorrektur) erhålls allra först såsom andra korrektur. Många gånger kan ytterligare korrektur föreligga mellan det första och det ombrutna korrekturet. Trycklov kan ges först då man fått ombrytningskorrektur. Inom utskotten förekommer ganska ofta att trycklov ges på utskottsutlåtandet – åtminstone i vissa delar, särskilt utskottets yttrande – redan på första korrekturet. Skälet därtill är bl. a. att trycklov måste ges senast på torsdag kl. 12, om bordläggning skall kunna äga rum på fredag kl. 14, och att tiden, framför allt då det gäller utlåtanden som justerats på tisdagen, inte medger att nytt korrektur, även om förstakorrekturet inte i alla avseenden är korrekt, kan erhållas inom den föreliggande tidsfristen. Spaltsättning av utskottsutlåtanden medför att man alltid måste begära ett ombrytningskorrektur efter det

att man erhållit förstakorrekturet. Detta förhållande kan medföra att trycklov inte kan lämnas så tidigt som torsdag kl. 12 på utskottsutlåtanden som justerats på tisdagen. I vissa fall kan det kanske dröja till torsdag kväll eller rent av fredag förmiddag, innan trycklov kan lämnas. Detta förhållande kan innebära en påtaglig risk för att bordläggning av utskottsutlåtandet försenas upp till en hel vecka.

Samtliga provtryck har satts med typsnittet Times. Typgraden är 9 punkter; den ospaltade texten har satts på 12 punkters kägel och den tvåspaltade på 10 punkters kägel.

Ospaltad text sätts på 23 cicerors bredd. Den tvåspaltade versionen av protokollstrycket har satts på 2×14 cicerors bredd.

I allt bihangstryck och i den ospaltade sättningen av snabbprotokollet är samtliga sidor vänsterställda, så att en bred högermarginal erhålls, användbar för anteckningar. I den ospaltade sättningen för det definitiva protokollet har sidorna flyttats in mot mitten och yttermarginalen utnyttjats för sidrubriker, vilkas varierande längd sålunda inte ändrar sidornas radantal.

Överst på varje häftes förstasida sätts med 12 punkter halvfet en textrad som anger vad häftet innehåller. Till höger därom – i marginalen – sätts i samma typgrad en häftessignatur. Rubriken sätts med något mindre typgrad – 10 punkter halvfet – och ovanför denna anges ärendets nummer med 12 punkter halvfet.

Genom häftessignaturen underlättas identifikationen, särskilt vid sökning i inbundna årgångar. Förkortningen återkommer som genomgående sidrubrik överst till vänster på varje sida i häftet. Innehåller ett häfte flera nummer anges detta på första sidan.

Sidrubrikernas ställning längst ut till vänster och paginasiffrornas placering i satsytans högerkant bidrar till att underlätta identifikationen.

För allt tryck skall gälla att rubriker sätts i spaltens eller sidans vänsterkant. Som rubrikstil används halvfet Times i graderna 12, 10 och 9 punkter samt kursiv i graderna 10 och 9 punkter.

Vid textens sättning gäller att nytt stycke alltid börjar med indrag, således även första stycket efter rubrik. Om ett stycke inleds med rubrik – halvfet eller kursiv – slopas indraget.

Spaltad text sätts på 10 punkters kägel även då den förekommer i samband med ospaltad text, t. ex. vid redovisning av jämförande uppställningar av författningstext. Förteckningar över talare i snabbprotokollet och det definitiva protokollet samt innehållsförteckningar och texten till enkla frågor i snabbprotokollet sätts på 10 punkters kägel.

Närvaroförteckningarna i utlåtanden och betänkanden sätts likaledes

på 10 punkters kägel, förslagsvis i den utformning som visas i provtryck E.

Närvaroförteckningarna i utdragen ur statsråds- och lagrådsprotokoll sätts på 12 punkters kägel med namnen i versaler (provtryck A).

Datering och underskrifter sätts i vänster kant utan indrag. Egenamn i underskrifter sätts med 9 punkters versaler (undantag regentens namn som sätts med 16 punkters versaler och med 5 cicerors indrag).

I hemställan görs indrag så som visas i bl. a. provtrycken C och D. Indraget bör ha den storlek som anges i provtryck D.

I provtrycken H 1 och H 2 visas alternativ sättning av protokoll med parallellsatt författningstext. Provtryck H 1 upptar ett förslag till alternativ ombrytning av tvåspaltat protokoll och i provtryck H 2 ges prov på ospaltad sättning av protokoll.

Provtryck I är satt på IBM MT-Composer och tryckt i offset. Som typsnitt har använts 9 punkters Press Roman på 12 punkters kägel (Picasystem). Rubrikerna har satts med 9 och 12 punkter halvfet och sidrubriken på s. 2 med 10 punkter.

Om tvåspaltad sättning väljs skall denna göras på 10 punkters kägel. Satsbredden ökas från nuvarande $13\frac{1}{2}$ cicero till 14 cicero och spaltmellanrummet från 1 till 2 cicero. Satsytans totala bredd blir härigenom 30 cicero (= 135 mm) eller exakt densamma som förstasidornas totalbredd i bihangstrycket.

Nr 117

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, m. m.; given Stockholms slott den 9 maj 1969.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,
- 2) lag om ändring i rättegångsbalken.

GUSTAF ADOLF

HERMAN KLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en förstärkning av sekretesskyddet inom den statsunderstödda familjerådgivningen. Enligt förslaget skall handlingar i familjerådgivningsärenden i princip inte kunna lämnas ut utan samtycke av den rådsökande. Vidare skall kurator vid familjerådgivningsbyrå och hans medhjälpare undantas från vittnesplikt på samma sätt som advokater, läkare m. fl. och deras biträden. Ändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 januari 1970.

Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas, att 36 kap. 5 § rättegångsbalken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 kap.
5 §.

<p>Ämbets- eller tjänsteman — — — — iakttaga tystnad.</p> <p>Ej heller må advokat, läkare, tandläkare, barnmorska eller deras biträden höras angående något, som på grund av denna deras ställning förtrotts dem eller de i samband därmed erfarit, med mindre det är i lag medgivet eller den, till vilkens förmån tystnadsplikten gäller, samtycker därtill.</p>	<p>Ej heller må advokat, läkare, tandläkare, barnmorska, <i>kurator för sådan familjerådgivning, som står under statlig tillsyn</i>, eller deras biträden höras angående något, som på grund av denna deras ställning förtrotts dem eller de i samband därmed erfarit, med mindre det är i lag medgivet eller den, till vilkens förmån tystnadsplikten gäller, samtycker därtill.</p>
--	---

Rättegångsombud, biträde — — — — — må yppas.

Utan hinder — — — — — två år.

Om tystnadsplikt — — — — — förhållanden erfarit.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1970.

1) Senaste lydelse av 36 kap. 5 § se 1964:166.

**Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 11 april 1969.**

Närvarande: statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTTSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *fråga om sekretesskydd i familjerådgivningsärenden* och anför.

Föreningen Kommunal- och landstingsanställda familjerådgivare har i skrivelse den 9 maj 1968 hemställt om lagändringar i syfte att förbättra sekretesskyddet i familjerådgivningsärenden. Över framställningen har yttranden avgetts av justitiekanslern (JK), socialstyrelsen, hovrätten för Nedre Norrland, Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Sveriges advokatsamfund och Sveriges socionomförbund.

Familjerådgivningsverksamheten

Familjerådgivning har i Sverige bedrivits av kommuner och landstingskommuner sedan början av 1950-talet. Sådan rådgivning har anordnats också av enskilda organisationer, såsom kyrkliga och andra föreningar. Till familjerådgivningsverksamhet utgår numera statsbidrag enligt kungörelsen den 2 december 1960 (nr 710) om statsbidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning. Bidragsberättigad är landstingskommun eller stad, som inte tillhör landstingskommun, för försöksvis anordnad familjerådgivning, som avser rådgivning och behandling i samband med konflikt-situationer i äktenskap och familj samt upplysningsverksamhet om samlevnadsproblem. Sådan familjerådgivning får också innefatta stöd och rådgivning åt abortsökande kvinnor. När det finns särskilda skäl får statsbidrag utgå till familjerådgivning som anordnas av kommun som tillhör landstingskommun eller av enskild (1 §). Statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet skall vara anordnad enligt en plan, som har fastställts av socialstyrelsen, och skall utövas vid öppen mottagning antingen vid särskilda familjerådgivningsbyråer eller i anknytning till lasarettsklinik, central för psykisk barna- och ungdomsvård eller rådgivningsbyrå inom den abortförebyggande verksamheten (2 §). Till verksamheten bör knytas dels två eller flera läkare som konsulter, dels två eller flera kuratorer (4 §).

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 17 april 1969.

Närvarande: f. d. justitierådet LIND, justitierådet ALEXANDERSON, regeringsrådet RINGDÉN, justitierådet CONRADI.

Enligt lagrådet denna dag tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 11 april 1969, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i rättegångsbalken*.

Förslaget, som finns bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn Jan Hultgren.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Ingrid Hellström

Nr 642

**av herrar Magnusson i Borås och Björkman
om inrättande av ett skattelagråd.**

Frågan om skattskyldigas rättssäkerhet har genom motioner upprepade gånger varit föremål för riksdagens behandling. En förbättring har otvivelaktigt inträtt inte minst därigenom att det hos taxeringsmyndigheterna numera blivit en mer allmän uppfattning att skyldighet föreligger att tillvarata även den skattskyldiges intressen.

Det är angeläget att det redan i första instans blir en sådan behandling att en riktig och rättvis beskattning åstadkommes. Skattelagstiftningen har emellertid, framför allt under de senaste åren, blivit komplicerad och svårtolkad. Den saknar kontinuitet, principiell följdriktighet och brister i formellt hänseende ofta i stringens och överskådlighet. Denna brist skulle kunna undanröjas om skatteförfattningarna bleve föremål för granskning av ett skattelagråd.

Vi hemställer,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till riksdagen om inrättande av ett skattelagråd.

Stockholm den 26 januari 1968

TAGE MAGNUSSON (h)
i Borås

FOLKE BJÖRKMAN (h)

Nr 645**av herrar Nihlfors och Björkman
om uppgifterna för riksdagens krigsdelegation i fredstid.**

Riksdagens krigsdelegation har grundlagsenligt till uppgift att träda i riksdagens ställe om landet kommer i krig och krigsförhållandena påkallar det. Dess verksamhet är alltså knuten till svåra krigsförhållanden. Vid dess inrättande 1965 beslöt emellertid riksdagen på förslag av konstitutionsutskottet att ålägga den vissa uppgifter även i fredstid. Utskottet framhöll att det är angeläget att riksdagen, sedan ett särskilt krigsorgan inrättats, inte står oförberedd om krigsförhållanden inträder. Delegationen ålades därför att fungera som ett slags beredskapsorgan.

Bakgrunden till att krigsdelegationen ålades de nämnda funktionerna i fredstid var att det vid den tiden, alltså våren 1965, inte fanns något annat organ som kunde anförtros uppgiften. Efter tillkomsten av riksdagens förvaltningskontor – den 1 juli 1966 – framstår det som orationellt att låta delegationen vidare fungera som beredskapsorgan. Ansvar för riksdagens beredskapsarbete bör åvila dess fasta förvaltningsorganisation. Bestämmelserna i 13 § riksdagsstadgan om krigsdelegationens uppgifter i fredstid bör därför upphävas. Att uppgifterna därefter åvilar förvaltningskontoret torde vara klart även utan särskild föreskrift.

Vi hemställer sålunda,

att riksdagen måtte besluta upphäva bestämmelserna i 13 § riksdagsstadgan om krigsdelegationens uppgifter i fredstid.

Stockholm den 26 januari 1968

FOLKE NIHLFORS (fp)

FOLKE BJÖRKMAN (h)

Nr 651**av herrar Börjesson i Falköping och Eriksson i Bäckmora
om begränsning av den nuvarande försvarsattachéorganisationen.**

Ett väsentligt inslag i den svenska utrikespolitiken, om vilken stor enighet råder, är engagemanget i nedrustningssträvandena. Sverige har tagit en rad initiativ i syfte att få till stånd överenskommelser om nedrustning och kontroll av massförstörelsevapen. Som neutral stat är Sverige särskilt lämpat som initiativtagare och medlare i förekommande fall. Det finns anledning att starkt hävda denna aktiva målsättning inom utrikespolitiken också fortsättningsvis.

Tyvärr finns det ett betydande mistroende mellan olika stater, som tar sig uttryck i kapprustning och spioneri. Det sistnämnda är naturligtvis också ett uttryck för önskan att inte komma efter i utvecklingen. Därför har åtskilliga länder även en organisation av försvarsattachéer, som söker tillgodose behovet av underrättelser och information på legal väg. Försvarsattachéernas uppgift består i att följa den militärpolitiska utvecklingen och försvarsutvecklingen i respektive länder, att vidarebefordra militära förfrågningar från hemlandet och att biträda vid inköp av krigsmateriel samt förbereda vissa svenska besök i respektive länder. För dessa uppgifter har Sverige i dag 16 försvarsattachéer, vilka är placerade i Washington (3), London (3), Paris (2), Moskva (2), Warszawa, Oslo, Köpenhamn, Helsingfors, Bonn samt Wien (stationeringsort Stockholm) en vardera. Dessutom finns fyra biträdande försvarsattachéer, av vilka tre tjänstgör i Washington och en i London. Kostnaderna för innevarande budgetår uppgår till ca 3 miljoner kronor, av vilket drygt en tredjedel går till löner och närmare hälften till resor och andra omkostnader. Från andra länder finns i Sverige för närvarande 46 försvarsattachéer, varav ett 30-tal med stationering i Stockholm. Övriga är endast sidoackrediterade i Sverige.

Ur principiell synpunkt är det naturligtvis att handla tvärt emot nedrustningsförhandlingarnas intentioner när man genom utbyte av försvarsattachéer ger större utrymme åt konkurrens- och kapprustningssynpunkterna på det militärpolitiska området. I övrigt kan det ifrågasättas om inte försvarsattachéernas mera rutinbetonade uppgifter vad gäller insamlande av information kan skötas på annat sätt än genom stationering utomlands. På detta liksom andra områden har dokumentationen förbättrats avsevärt under senare år. Samtidigt har utvecklingen medfört en ökad komplexitet, som måste försvåra för dessa attachéer att studera speciella

militära förhållanden med tillfredsställande behållning. I regel krävs specialister med särskilda insikter och erfarenheter. Samma förhållanden måste också präglade funktionen att biträda vid inköp. Uppgiften att förbereda svenska militära studiebesök i utlandet kan med stor sannolikhet lösas tillfredsställande av den vanliga beskickningspersonalen.

Som nämnts i det föregående är en betydande del av de i Sverige ackrediterade försvarsattachéerna stationerade utanför landet. På samma sätt borde de svenska attachéernas funktioner i våra grannländer kunna skötas från hemlandet.

Av de totala kostnaderna för försvaret utgör naturligtvis försvarsattachéernas andel en obetydlig del. Men det finns trots detta anledning att granska ifrågavarande område med speciell uppmärksamhet, inte minst mot bakgrunden av vår principiella inställning i nedrustningsfrågan. Tveksamhet är också befogad när det gäller attachéutbytets inverkan på spioneriets omfattning. Det kan onekligen hävdas att dessa etablerade, legala informationskanaler underlättar spioneriet i stället för motsatsen. En sådan misstanke kan inte med hänsyn till upprepade händelser i ett flertal länder utan vidare avfärdas.

Enligt vår uppfattning bör försvarsattachéorganisationens framtida omfattning begränsas. I detta syfte bör en parlamentariskt sammansatt kommitté snabbtreda dess uppgifter och effektivitet ur informationssynpunkt samt i vad mån alternativa lösningar kan tänkas för absolut oundgängliga funktioner.

Med stöd av det ovan anförda får vi hemställa,
att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag om begränsning av den nuvarande försvarsattachéorganisationens uppgifter och omfattning.

Stockholm den 26 januari 1968

BENGT BÖRJESSON (cp)
i Falköping

JOHN ERIKSSON (cp)
i Bäckmora

Nr 8

Statsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

(2:a avd.)

DRIFTBUDGETEN

ATTONDE HUVUDTITELN

Utbildningsdepartementet m. m.

1. **Utbildningsdepartementet m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts i propositionen nr 1, bilaga 10, framlagda förslag (punkterna A 1–A 3, s. 13–14 i utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 3 januari 1969) och hemställer
- att riksdagen för budgetåret 1969/70 anvisar
 - 1. till *Utbildningsdepartementet* ett förslagsanslag av 8 734 000 kr.,
 - 2. till *Kommittéer m. m.* ett reservationsanslag av 12 200 000 kr.,
 - 3. till *Extra utgifter* ett reservationsanslag av 500 000 kr.

Allmänna kultur- och bildningsändamål

Högre konstnärlig utbildning

2. **Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Utbildningskostnader.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt B 55, s. 141–143) och hemställer
- att riksdagen till *Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Utbildningskostnader* för budgetåret 1969/70 anvisar ett förslagsanslag av 2 678 000 kr.
3. **Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Undervisningsmateriel m. m.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt B 56, s. 143) och hemställer
- att riksdagen till *Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Undervisningsmateriel m. m.* för budgetåret 1969/70 anvisar ett reservationsanslag av 405 000 kr.

4. **Konstfackskolan: Utbildningskostnader.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt B 57, s. 143–146) och hemställer

att riksdagen

1. bemyndigar Kungl. Maj:t att godkänna avtal mellan staten och Stockholms stad om fördelningen av vissa kostnader för konstfackskolan under budgetåret 1969/70,
2. till *Konstfackskolan: Utbildningskostnader* för budgetåret 1969/70 anvisar ett förslagsanslag av 6 638 000 kr.

5. **Konstfackskolan: Undervisningsmateriel m. m. med flera anslag.**

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkterna B 58–B 62, s. 146–154) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1969/70 anvisar

1. till *Konstfackskolan: Undervisningsmateriel m. m.* ett reservationsanslag av 373 000 kr.,
2. till *Musikaliska akademien med musikhögskolan: Utbildningskostnader* ett förslagsanslag av 7 171 000 kr.,
3. till *Musikaliska akademien med musikhögskolan: Undervisningsmateriel m. m.* ett reservationsanslag av 245 000 kr.,
4. till *Bidrag till vissa musikkonservatorier* ett förslagsanslag av 2 197 000 kr.,
5. till *Statens scenskolor* ett förslagsanslag av 5 537 000 kr.

6. **Dramatiska institutet.** Kungl. Maj:t har (punkt B 63, s. 154–169) föreslagit riksdagen att dels besluta att den 1 juli 1969 skall inrättas ett institut för utbildning av vissa yrkesgrupper inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna det i statsrådsprotokollet redovisade avtal, som träffats mellan staten och Svenska filminstitutet angående driftkostnaderna för utbildningen vid dramatiska institutet, dels till Dramatiska institutet för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 450 000 kr.

Utskottet

Kungl. Maj:ts förslag innebär ett fullföljande av statsmakternas beslut år 1966 om att utbildning inom ramen för en särskild institution skall anordnas för vissa yrkesgrupper inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden. Efter nämnda beslut har fortsatt utredning av frågan om den nya institutionen ägt rum, först inom en särskild organisationskommitté och därefter inom en interimsstyrelse. Åtskilliga frågor återstår dock alltjämt att överväga och utskottet vill särskilt understryka önskvärdheten av att den kommande prövningen av frågan om tillträde till utbildningen vid det nya institutet för elever från andra nordiska länder – som departementschefen förutskickat – kommer att ske i positiv anda.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen anfört och föreslagit i fråga om det nya institutet och finner det därför riktigt att beslut nu fattas om dess inrättande den 1 juli 1969. Lika så tillstyrker utskottet att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att godkänna det i det föregående omnämnda avtalet mellan staten och filminstitutet, vilket innebär att filminstitutet årligen skall bidra till täckande av driftkostnaderna för utbildningen vid dramatiska institutet. Även beviljande av det föreslagna anslaget tillstyrkes av utskottet, som alltså hemställer

att riksdagen

1. beslutar att den 1 juli 1969 skall inrättas ett institut för utbildning av vissa yrkesgrupper inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden,
2. bemyndigar Kungl. Maj:t att godkänna det i statsrådsprotokollet redovisade avtal, som träffats mellan staten och Svenska filminstitutet angående driftkostnaderna för utbildningen vid dramatiska institutet,
3. till *Dramatiska institutet* för budgetåret 1969/70 anvisar ett förslagsanslag av 450 000 kr.

Kyrkliga ändamål

7. Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Förvaltningskostnader. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt C 1, s. 172–174) och hemställer

att riksdagen till *Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1969/70 anvisar ett förslagsanslag av 2 899 000 kr.

8. Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Reparationsarbeten på domkapitelsbyggnader. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt C 2, s. 174–175) och hemställer

att riksdagen

1. till *Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Reparationsarbeten på domkapitelsbyggnader* för budgetåret 1969/70 anvisar ett anslag av 9 000 kr.,
2. medger, att ur kyrkofonden får för samma ändamål utgå ett belopp av 9 000 kr.

9. Ersättningar till kyrkor m. m. med flera anslag. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkterna C 3–C 8, s. 175–179) och hemställer att riksdagen för budgetåret 1969/70 anvisar

1. till *Ersättningar till kyrkor m. m.* ett förslagsanslag av 128 000 kr.,

2. till *Vissa ersättningar till kyrkofonden* ett anslag av 5 051 000 kr.,
3. till *Kurser för utbildande av kyrkomusiker m. m.* ett förslagsanslag av 152 000 kr.,
4. till *Stipendier till blivande präster för utbildning i finska och lappska språken* ett anslag av 6 000 kr.,
5. till *Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor* ett reservationsanslag av 345 000 kr.,
6. till *Bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader, för- enade med friköp av lägenheter å kyrklig jord*, ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren herrar Birger Andersson (s), Fritz Persson (s), Rikard Svensson (s), Axel Andersson (fp), Virgin (m), fru Wallentheim (s), herrar Mårtensson (s), Bertil Petersson (s), Bengt Gustavsson (s), Herbert Larsson (s), Nyman (fp), Wallmark (m), Thorsten Larsson (cp), Wirtén (fp) och Johan Olsson (cp) samt

från andra kammaren herrar Karlsson i Olofström (s), Almgren (s), Mellqvist (s), fru Lewén-Eliasson (s), herrar Lindholm (s), Mattsson (cp), Enskog (fp), Nordstrandh (m), Alemyr (s), Nilsson i Tvärålund (cp), Cassel (m), Jönsson i Arlöv (s), fru Ludvigsson (s), herrar Westberg i Ljusdal (fp) och Elmstedt (cp).

Reservationer

1. vid *punkten 13* (Motioner om anslag till Bidrag till Religionspedagogiska institutet) av herrar Axel Andersson (fp), Virgin (m), Nyman (fp), Wallmark (m), Thorsten Larsson (cp), Wirtén (fp), Johan Olsson (cp), Mattsson (cp), Enskog (fp), Nordstrandh (m), Nilsson i Tvärålund (cp), Cassel (m), Westberg i Ljusdal (fp) och Elmstedt (cp) som anser att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Med hänsyn till de värdefulla insatser som Religionspedagogiska institutet gör inom sitt verksamhetsområde och betydelsen av den upp- gift institutet satt sig före och likaså till de svåra ekonomiska förhål- landen under vilka institutet arbetar tillstyrker utskottet motionerna I: 174 och II: 196 om bidrag till institutet med 25 000 kr.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till motionerna I: 174 och II: 196 till *Bidrag till Religionspedagogiska institutet* för budgetåret 1969/70 anvisar ett anslag av 25 000 kr.»

2. vid *punkten 14* (Motion om statligt stöd till Evangeliska Foster- landsstiftelsens sjömansmission) av herr Westberg i Ljusdal (fp).

Nr 47

Statsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1969/70 till iberio-amerikanska institutet i Stockholm jämte motion.

(2:a avd.)

Propositionen

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bilaga 10, punkt E 37) beräknat medel för nedannämnda ändamål, har Kungl. Maj:t i propositionen nr 21 under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 21 februari 1969 föreslagit riksdagen att dels godkänna att iberio-amerikanska institutet i Stockholm den 1 juli 1969 i enlighet med vad som anförts i statsrådsprotokollet omorganiseras till ett fristående statligt institut, dels till iberio-amerikanska institutet i Stockholm för budgetåret 1969/70 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Förslaget i propositionen innebär att iberio-amerikanska institutet i Stockholm, som f. n. är knutet till handelshögskolan, skall omorganiseras till ett fristående statligt institut med uppgift att ägna sig åt utbildning, information, dokumentation och forskning rörande främst kultur- och samhällsförhållanden i Latinamerika. Institutet föreslås komma att stå under ledning av en styrelse som Kungl. Maj:t utser. Under styrelsen skall finnas en föreståndare. Driftkostnaderna för budgetåret 1969/70 beräknas till 221 000 kr. Av detta belopp avses 220 000 kr. bli täckta genom att erforderlig del av behållningen av en fond, som år 1950 bildades för motsvarande ändamål, tas i anspråk. Fonden beräknas täcka driftkostnaderna vid institutet under de närmaste budgetåren. Avsikten är att verksamheten därefter skall finansieras över riksstaten. En tjänst som administrativ sekreterare inrättas vid institutet.

Motionen

I motionen II: 1055 av herrar Ahlmark och Ullsten har hemställts att riksdagen med anledning av proposition nr 21 beslutar inrätta en post som administrativ sekreterare (med de arbetsuppgifter som skisseras i motionen) vid det nya iberio-amerikanska institutet i Stockholm samt att riksdagen beslutar att kostnaderna för denna befattning täcks genom att ta i anspråk mer av de fondmedel som enligt propositionen skall bekosta verksamheten de närmaste budgetåren.

Utskottet

Den i propositionen föreslagna omorganisationen av det iberio-amerikanska institutet i Stockholm innebär att detta får ställning som ett fristående statligt institut med verksamheten inriktad främst på utbildning, information, dokumentation och forskning om kultur- och samhällsutvecklingen i de latinamerikanska länderna. Institutet skall också, liksom hittills, medverka till ekonomiska och allmänkulturella kontakter med Latinamerika och stimulera studiet av de iberio-amerikanska ländernas språk.

I motionen II: 1055 framhålles att omorganisationen fyller ett i högsta grad angeläget behov. Enligt motionärerna synes dock inte de personella resurser, som ställs till institutets förfogande, stå i rimlig relation till målsättningen för verksamheten. De påpekar att föreståndaren ensam skall svara för såväl utbildnings- och informationsverksamhet som forskning och allt administrativt arbete. De föreslår därför att en tjänst som administrativ sekreterare inrättas vid institutet.

Utskottet, som med tillfredsställelse konstaterar den förbättring som omorganisationen innebär, får med anledning av det i motionen II: 1055 framställda yrkandet uttala att man, om de administrativa arbetsuppgifterna för föreståndaren blir för betungande och om utvecklingen i övrigt visar att en personalförstärkning behövs, framdeles bör överväga en dylik. Den i propositionen föreslagna organisationen bör emellertid enligt utskottets mening för närvarande godtagas. Utskottet, som funnit det vara värdefullt att institutet i propositionen förutsättes kunna utnyttjas i nordiskt samarbete, tillstyrker alltså Kungl. Maj:ts förslag och hemställer att riksdagen

1. godkänner att iberio-amerikanska institutet i Stockholm i enlighet med vad i statsrådsprotokollet anförts den 1 juli 1969 omorganiseras till ett fristående statligt institut,
2. till *Iberio-amerikanska institutet i Stockholm* för budgetåret 1969/70 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
3. avslår motionen II: 1055.

Stockholm den 15 april 1969

På statsutskottets vägnar

GÖSTA BOHMAN

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

Nr 55

**Bevillningsutskottets betänkande med anledning av motioner
beträffande vissa uppborärsfrågor.****Yrkanden**

1) motionerna I: 717 av herr Åkerlund m. fl. samt II: 789 av herr Fridolfsson i Stockholm m. fl., vari hemställdts,

att riksdagen beslutar sådan ändring av 49 § 2 mom. uppborärsförordningen, att den anståndsbeviljande myndighetens beslut icke enbart blir beroende på taxeringsintendentens yttrande;

2) motionen I: 380 av herrar Alexanderson och Ernulf, vari hemställdts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag till ändring av reglerna om restitution av skatt i uppborärsförordningen i överensstämmelse med vad i motionen anförts.

Enligt utskottets hemställan i memorial nr 49 har riksdagen beslutat uppskjuta behandlingen av föreliggande motioner till innevarande års höstsession.

Gällande bestämmelser och frågornas tidigare behandling*Anstånd med erläggande av skatt vid skatteprocess*

49 § 1 och 2 mom. uppborärsförordningen (UF) innehåller de huvudsakliga bestämmelserna om anstånd med erläggande av skatt vid taxeringsbesvär och har från och med år 1968 följande lydelse.

1 mom. Skattskyldig må av lokal skattemyndighet erhålla anstånd med inbetalning av skatt eller ränta

1) om taxeringsintendenten anför besvär över taxering med yrkande om ändring till den skattskyldiges förmån: till belopp som betingas av taxeringsintendentens yrkande,

2) om den skattskyldige anför besvär över taxering och taxeringsintendenten, helt eller delvis, tillstyrkt besvären eller ansökan om anstånd: till belopp som betingas av taxeringsintendentens yttrande,

3) om taxering blivit oriktig på grund av felräkning, misskrivning eller annat uppenbart förbiseende: till belopp som betingas av förbiseendet,

4) om den skattskyldige taxerats på mer än en ort för samma inkomst, garantibelopp för fastighet eller förmögenhet: till belopp, motsvarande ettdera av eller båda de skattebelopp som påförts i anledning av taxeringen,

Det bör vidare framhållas att – även om den definitiva källskatten inte kommer till stånd utan nuvarande ordning i stort sett blir bestående – ett mera nyanserat system för beräkning av ränta på överskjutande skatt kommer att vara förenat med betydande svårigheter. Utskottet vill här endast peka på att större arbetsgivare endast en gång årligen behöver insända en skatteanvisning, på vilken upptagits sammanlagda beloppet av de för arbetstagare gjorda skatteavdragen. Om arbetstagaren i sådant fall skulle bli berättigad till ränta på överskjutande skatt från och med den dag arbetsgivaren inbetalt skatten medför varje fall av skatteåterbäring ett tidskrävande utredningsarbete, som troligen skulle orsaka det allmänna betydande kostnader. Skulle man å andra sidan återgå till det ursprungliga systemet med en detaljredovisning av skatteinbetalningarna, belastas arbetsgivaren med ett betungande arbete. I intetdera fallet kan olägenheterna antas stå i rimlig proportion till de obetydliga fördelar för den skattskyldige som skulle vinnas genom dylika åtgärder.

Slutligen bör erinras om att utskottet redan år 1967 förutsatte att frågan om ändrade principer för ränteberäkning, när tillämpningen av en särskild författningsbestämmelse är beroende av särskild ansökan, skulle tas upp till prövning efter ADB-systemets genomförande.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen I: 380.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen avslår

- 1) motionerna I: 717 och II: 789
- 2) motionen I: 380.

Stockholm den 21 oktober 1969

På bevillningsutskottets vägnar

JOHN ERICSSON

Närvarande: från första kammaren herrar John Ericsson (s), Einar Eriksson* (s), Lundström* (fp), Yngve Nilsson (m), Sundin* (cp), Wörnberg (s), Tage Johansson (s), Gösta Jacobsson* (m), Tistad (fp) och Arne Pettersson (s); samt från andra kammaren herrar Magnusson i Borås (m), Brandt* (s), fru Holmqvist* (s), herrar Kristenson (s), Carlstein (s), Nyström (s), Wiklund i Härnösand (s), Sundkvist (cp) och Josefson i Arrie* (cp).

* Icke närvarit vid justering av betänkandet.

Reservation

av herr Tistad (fp).

Reservation görs för eventuella missförstånd eller tryckfel. I sitt slutliga skick kommer anförandena att införas i riksdagens protokoll.

Onsdagen den 18 februari

Kl. 14.00

Valbarhet till byggnads- och fastighetsnämnder

(Konstitutionsutskottets utl. nr 1)

Anförande nr 1

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Av föreliggande handlingar framgår vad detta ärende rör sig om, och det behövs inte några långa utläggningar eller föreläsningar om det. Här i landet florerar det ett missbruk som består däri att personer med starka ekonomiska intressen i byggnadsverksamheten sitter med i byggnads- och fastighetsnämnder, där de – vid sidan om att de fullgör ett gott arbete, vilket ingen bestrider – kan bevaka sina egna intressen. Exempel på att så sker saknas ingalunda. I vår motion II: 4 skriver vi att man skulle kunna anförä renä skräckexempel härpå, och det tror jag vore ganska lätt.

Detta missbruk är allmänt känt. Det kom till justitieombudsmannens speciella kännedom genom en anmälan för något år sedan, och JO blev då så alarmerad att han t. o. m. övervägde att ingå till Kungl. Maj:t med begäran om en lagändring, som skulle omöjliggöra att man i byggnadsnämnd – som det gällde den gången, men fastighetsnämnd är jämställd i detta fall – valde in personer som har ekonomiska intressen i byggnadsverksamheten. JO ansåg det innebära risker när det gällde allmänhetens förtroende för dessa nämnder, om sådant missbruk förekom.

På en enkel fråga i denna kammare för något år sedan svarade vederbörande statsråd i ungefär samma anda som JO hade givit uttryck åt, nämligen att det var olämpligt

att i dessa nämnder välja in människor med privata intressen i byggnadsverksamheten, eftersom de i så fall kommer i intressekollisioner. Konstitutionsutskottet skrev också i föl i sitt utlåtande över en motion av samma slag att utskottet ville slå vakt om den kommunala friheten men att denna frihet inte fick missbrukas.

Detta är bakgrunden till årets motion i detta ärende, och det är egendomligt att konstitutionsutskottet inte alls har bemött de argument som framförts i motionen. Vårt argument i årets motion är nämligen att alla de förutsättningar som JO samt statsrådet och konstitutionsutskottet i föl utgick från inte är för handen. Det påtalade missbruket florerar alltså, och den frihet som det talats om missbrukas. Det är det som vi har slagit fast i vår motion. Men därom har utskottet inte skrivit ett enda ord. Det hade varit utskottets uppgift att tillbakavisa våra påståenden. Om utskottet velat säga att något missbruk inte förekommer, varför har då ingen undersökning gjorts av förhållandena ute i landet?

Utskottet har kanske mellan raderna velat skriva vad JO sagt sig hoppas, nämligen att fullmäktigeförsamlingarna inte väljer sådana personer som kan råka i intressekollisioner till ledamöter i dessa nämnder, men det håller inte. Utskottet kan inte skriva så, ty det förhåller sig inte på det sättet. Kanske beror konstitutionsutskottets tystnad just på att utskottet inte har något försvar på den punkten.

Det är ytterst allvarligt om allmänhetens förtroende för nämnderna ute i våra kommuner skulle brista. Jag tror att det finns

risk för det och att det i många städer och samhällen sitter människor med privata ekonomiska intressen med i dessa nämnder. Det är mycket angeläget att kunna eliminera den risken, och vi motionärer – herr Tistad från folkpartiet, Johansson i Växjö från centerpartiet och Werner från moderata samlingspartiet och jag – har därför ansett det vara nödvändigt att ingripa lagstiftningsvägen, såsom JO övervägde att göra.

Statsrådet sade i sitt svar på en enkel fråga i ärendet att det är svårt att lagstifta på detta område. Riksdagens justitieombudsman är tydligen av annan mening, och han borde ändå ha god inblick i vad som lämpar sig eller inte lämpar sig att lagstifta om.

Vi fullföljer alltså bara den tanke som justitieombudsmannen var inne på 1967, nämligen att det måste bli en ändring och att denna inte kan genomföras på annat sätt än genom lagstiftning. Det måste i oväldens namn dras upp en rågång mellan ifrågakörande nämnder och personer som har intressen i byggnadsverksamheten och som – »med rätt eller orätt», såsom JO uttryckte sig – kan misstänkas främja sina egna eller sin arbetsgivares intressen. Med hänvisning härtill ber jag att få yrka bifall till motionen II: 4.

Anförande nr 2

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Förevarande motion är ju en gammal bekant, men jag måste säga att herr Sjöholms sätt att referera överensstämmar ganska illa med verkligheten. Justitieombudsmannen har inte betecknat anställda inom olika slags byggnadsföretag som jäviga såsom ledamöter av en byggnadsnämnd eller fastighetsnämnd. Det yttrande som JO fällde avsåg personer som var delägare i en byggnadsfirma, således personer med direkt ekonomiskt engagemang. Herr Sjöholms framställning innehåller således en del halvsanningar.

Jag kan trösta herr Sjöholm med att ingen av konstitutionsutskottets ledamöter, bland vilka finns representanter för samtliga demokratiska partier, vid något tillfälle höjt sin röst för att tillstyrka herr Sjöholms motion. De anser nämligen att den går alltför långt.

Ett genomförande av kravet att personer med ekonomiska intressen i byggnadsverksamheten – privata eller anslutna till arbetsgivare – skulle förstöra alla möjligheter att i dessa nämnder ta in sakkunnigt folk. Det finns knappast sakkunnigt folk att tillgå utan någon form av anknytning till byggnadsverksamhet.

Det är fullständigt klart att en person som har ekonomiska intressen att bevaka i en sådan nämnd bör träda tillbaka och inte bör väljas in. Men, herr Sjöholm, det är inte riktigt att varje anställd i exempelvis HSB eller Riksbyggen kan anses ha sådana privata ekonomiska intressen i byggnadsverksamheten att vederbörande därmed skulle vara jävig när det gäller att sitta i en byggnadsnämnd. Det är av detta skäl som konstitutionsutskottet varit fullständigt enigt om att avstyrka motionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Anförande nr 3

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är ganska symptomatiskt att herr Henningsson själv har intressen i byggnadsverksamheten. Konstitutionsutskottet kunde ha funnit en bättre talesman än en person som delvis berörs av förevarande motionsyrkande. Herr Henningsson sitter visserligen inte i någon fastighetsnämnd, men om han gjort det hade han varit direkt berörd.

Herr Henningsson talade vidare om att vissa människor skulle vara jäviga i detta sammanhang. Men det handlar inte om jäv, herr Henningsson, ty den som är jävig får inte delta i en nämnds sammanträde av aktuellt slag. Jag tror dock att många människor skulle bedömas som jäviga, om det gjordes gällande att så är fallet. Så brukar man emellertid inte handla. Vi vet emellertid från vår egen hemstad, herr Henningsson, att det vid åtskilliga tillfällen hänt att så många ledamöter i en nämnd varit inblandade i ett ärende att majoriteten blivit omkastad när de trätt tillbaka, något som åtskilligt förgrymmat socialdemokraterna. Så skulle säkerligen också bli fallet många gånger om jäv gjordes gällande.

De Handikappades riksförbund angav i sitt yttrande avseende Parkeringskommitténs betänkande SOU 1968: 18 de problem den handikappade bilägaren dagligen konfronteraras med, samtidigt som man lämnade förslag till åtgärder i mening att eliminera de hinder som de facto föreligger. Bland handikappade bilister anses snara åtgärder vara påkallade.

Med hänvisning till det anförda hemstäl-

ler jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för civildepartementet få ställa följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att för riksdagen framlägga förslag till lösning av handikappade bilisters parkeringsfrågor?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 18.13.

Innehåll

	Anförande nr
Valbarhet till byggnads- och fastighetsnämnder	1-17
Förbud att tala från manuskript i riksdagen	18-24
Upphävande av regeringsformens stadgande om domares oav-sättlighet m. m.	25-26
Polishus m. m.	27-43
Meddelande ang. preliminär ärendeplan för tiden intill påsk-uppehållet	44
Lokaliseringsbidrag	45-53
Statens hantverks- och industrilånefond	54-57
Lokaliseringslån	58-59
Lag om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteks-föreningar, m. m.	60-61
Värdefast statligt obligationslån	62-65
Interpellationer av:	
fru Ryding, ang. patients medinflytande inom sjukvården, m. m.	66
herr Nilsson i Kristianstad, ang. parkeringsplatser för handi-kappade bilister	67

Förteckning över talare

(Siffrorna avser anförandenas nummer)

Herr talmannen 44, 45	Herr Larsson i Luttra 10, 16, 26
» Björkman 21, 23	Fröken Ljungberg 30, 33, 53
» Brännström 61	Herr Lundberg 25
» Börjesson i Glömminge 60	» Löfgren 62, 64
» Carlshamre 11, 14	» Magnusson i Borås 56
» Fagerlund 48, 51, 57, 59	» Mundebo 47, 49, 54
» Fridolfsson i Rödeby 63	» Nilsson i Kristianstad 67
» Geijer, statsråd 35, 39	» Nilsson i Tvärålund 41, 46, 50, 52, 55, 58
» Gustafson i Göteborg 27, 31, 34, 36, 40	» Ohlin 65
» Gustavsson i Ängelholm 7	Fru Ryding 66
» Haglund 42	Herr Sjöholm 1, 3, 5, 8, 13, 17, 18, 20, 24
» Henningsson 2, 4, 6, 12, 19	» Svenning 9, 15
» Jönsson i Ingemarsgården 28, 37	» Westberg i Ljusdal 29, 32, 38, 43

Enkla frågor

Nr 58 Herr *Jönssons* i Ingemarsgården (fp) fråga till herr statsrådet och chefen för industridepartementet angående elkraftförsörjningen:

Kan statsrådet ange om en elransonering kommer att införas och hur i så fall en sådan kommer att utformas?

Anser statsrådet att den rådande bristen på elkraft, betingad av elförsörjningens starka beroende av vattenkraft, bör påverka den fortsatta utbyggnaden av elförsörjningen i fråga om avvägningen mellan vatten- och värmekraft?

Stockholm den 17 februari 1970

ELIAS JÖNSSON

Nr 59 Herr *Björkmans* (m) fråga till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående information till utlandssvenskar om 1970 års val:

Har några åtgärder vidtagits för att genom de svenska utlandsmyndigheterna sprida kännedom om utlandssvenskarnas möjlighet att delta i årets val till riksdagen?

Stockholm den 18 februari 1970

FOLKE BJÖRKMAN

Nr 60 Fru *Rydings* (vpk) fråga till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående åtgärder för att förhindra att kommunalt bostadstillägg till folkpension reduceras på grund av höjd fastighetstaxering:

Ämnar statsrådet ta något initiativ i syfte att eliminera de ogynnsamma verkningarna den formella förmögenhetsökningen får på folkpensionärernas möjlighet att erhålla reducerade kommunala bostadstillägg, som följer av de förhöjda taxeringsvärdena på villor och fritidshus?

Stockholm den 18 februari 1970

GUNVOR RYDING

Nr 61 Herr *Källstads* (fp) fråga till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående riktlinjerna för tillsättande av universitetslektorat:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga för att skapa klarare riktlinjer för tillsättande av universitetslektorat?

Stockholm den 18 februari 1970

THORVALD KÄLLSTAD

Nr 62 Fru *Kristenssons* (m) fråga till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående information till berörda parter om anteckning i personakt om utomäktenskapligt barn:

När kan Kungl. Maj:t förväntas utfärda föreskrifter angående information, dels till de barn utom äktenskap som saknar barnavårdsman, dels till fader, om anteckning i personakt om utomäktenskapligt barn i enlighet med riksdagens skrivelse 367/1969?

Stockholm den 18 februari 1970

ASTRID KRISTENSSON

SNABBPROTOKOLL FRÅN RIKSDAGSDEBATTERNA

Utgivare: Riksdagens förvaltningskontor.

Prenumeration sker hos Riksdagens förvaltningskontor, Fack, 100 12 Stockholm 46, postgiro 1042. Pris 30 kronor per år.

Reservation görs för eventuella missförstånd eller tryckfel. I sitt slutliga skick kommer anförandena att införas i riksdagens protokoll.

Onsdagen den 18 februari

Kl. 14.00

Valbarhet till byggnads- och fastighetsnämnder

(Konstitutionsutskottets utlåtande nr 1)

Anförande nr 1

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Av föreliggande handlingar framgår vad detta ärende rör sig om, och det behövs inte några långa utläggningar eller föreläsningar om det. Här i landet florerar det ett missbruk som består däri att personer med starka ekonomiska intressen i byggnadsverksamheten sitter med i byggnads- och fastighetsnämnder, där de – vid sidan om att de fullgör ett gott arbete, vilket ingen bestrider – kan bevaka sina egna intressen. Exempel på att så sker saknas ingalunda. I vår motion II: 4 skriver vi att man skulle kunna anföra rena skräckexempel härpå, och det tror jag vore ganska lätt.

Detta missbruk är allmänt känt. Det kom till justitieombudsmannens speciella kännedom genom en anmälan för något år sedan, och JO blev då så alarmerad att han t. o. m. övervägde att ingå till Kungl. Maj:t med begäran om en lagändring, som skulle omöjliggöra att man i byggnadsnämnd – som det gällde den gången, men fastighetsnämnd är jämställd i detta fall – valde in personer som har ekonomiska intressen i byggnadsverksamheten. JO ansåg det innebära risker när det gällde allmänhetens förtroende för dessa nämnder, om sådant missbruk förekom.

På en enkel fråga i denna kammare för något år sedan svarade vederbörande statsråd i ungefär samma anda som JO hade givit uttryck åt, nämligen att det var olämpligt att i dessa nämnder välja in människor med privata intressen i byggnadsverksamheten, eftersom de i så fall kommer i intressekollisioner. Konstitutionsutskottet skrev också i föl i sitt utlåtande över en motion av samma slag att utskottet ville slå vakt om den kommunala friheten men att denna frihet inte fick missbrukas.

Detta är bakgrunden till årets motion i detta ärende, och det är egenomligt att konstitutionsutskottet inte alls har bemött de argument som framförts i motionen. Vårt argument i årets motion är nämligen att alla

de förutsättningar som JO samt statsrådet och konstitutionsutskottet i följd utgick från inte är för handen. Det påtalade missbruket florerar alltför jämt, och den frihet som det talats om missbrukas. Det är det som vi har slagit fast i vår motion. Men därom har utskottet inte skrivit ett enda ord. Det hade varit utskottets uppgift att tillbakavisa våra påståenden. Om utskottet velat säga att något missbruk inte förekommer, varför har då ingen undersökning gjorts av förhållandena ute i landet?

Utskottet har kanske mellan raderna velat skriva vad JO sagt sig hoppas, nämligen att fullmäktigeförsamlingarna inte väljer sådana personer som kan råka i intressekollisioner till ledamöter i dessa nämnder, men det håller inte. Utskottet kan inte skriva så, ty det förhåller sig inte på det sättet. Kanske beror konstitutionsutskottets tystnad just på att utskottet inte har något försvar på den punkten.

Det är ytterst allvarligt om allmänhetens förtroende för nämnderna ute i våra kommuner skulle brista. Jag tror att det finns risk för det och att det i många städer och samhällen sitter människor med privata ekonomiska intressen med i dessa nämnder. Det är mycket angeläget att kunna eliminera den risken, och vi motionärer – herr Tistad från folkpartiet, Johansson i Växjö från centerpartiet och Werner från moderata samlingspartiet och jag – har därför ansett det vara nödvändigt att ingripa lagstiftningsvägen, såsom JO övervägde att göra.

Statsrådet sade i sitt svar på en enkel fråga i ärendet att det är svårt att lagstifta på detta område. Riksdagens justitieombudsman är tydligen av annan mening, och han borde ändå ha god inblick i vad som lämpar sig eller inte lämpar sig att lagstifta om.

Vi fullföljer alltså bara den tanke som justitieombudsmannen var inne på 1967, nämligen att det måste bli en ändring och att denna inte kan genomföras på annat sätt än genom lagstiftning. Det måste i oväldens namn dras upp en rågång mellan ifrågavarande nämnder och personer som har intressen i byggnadsverksamheten och som – »med rätt eller orätt», såsom JO uttryckte sig – kan misstänkas främja sina egna eller sin arbetsgivares intressen. Med hänvisning härtill ber jag att få yrka bifall till motionen II: 4.

Anförande nr 2

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Förevarande motion är ju en gammal bekant, men jag måste säga att herr Sjöholms sätt att referera överensstämmer ganska illa med verkligheten. Justitieombudsmannen har inte betecknat anställda inom olika slags byggnadsföretag som jäviga såsom ledamöter av en byggnadsnämnd eller fastighetsnämnd. Det yttrande som JO fällde avsåg personer som var delägare i en byggnadsfirma, således personer med direkt ekonomiskt engagemang. Herr Sjöholms framställning innehåller således

De Handikappades riksförbund angav i sitt yttrande avseende parkeringskommitténs betänkande SOU 1968: 18 de problem den handikappade bilägaren dagligen konfronteras med, samtidigt som man lämnade förslag till åtgärder i mening att eliminera de hinder som de facto föreligger. Bland handikappade bilister anses snara åtgärder vara påkallade.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för civildepartementet få ställa följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att för riksdagen framlägga förslag till lösning av handikappade bilisters parkeringsfrågor?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 18.13.

Innehåll

	Anförande nr
Valbarhet till byggnads- och fastighetsnämnder	1-17
Förbud att tala från manuskript i riksdagen	18-24
Upphävande av regeringsformens stadgande om domares oav-sättlighet m. m.	25-26
Polishus m. m.	27-43
Meddelande ang. preliminär ärendeplan för tiden intill påsk-uppehållet	44
Lokaliseringsbidrag	45-53
Statens hantverks- och industrilånefond	54-57
Lokaliseringslån	58-59
Lag om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteks-föreningar, m. m.	60-61
Värdefast statligt obligationslån	62-65
Interpellationer av:	
fru Ryding, ang. patients medinflytande inom sjukvården, m. m.	66
herr Nilsson i Kristianstad, ang. parkeringsplatser för handi-kappade bilister	67

Förteckning över talare

(Siffrorna avser anförandenas nummer)

Herr talmannen 44, 45	Herr Gustavsson i Ängelholm 7
» Björkman 21, 23	» Haglund 42
» Brännström 61	» Henningsson 2, 4, 6, 12, 19
» Börjesson i Glömminge 60	» Jönsson i Ingemarsgården 28, 37
» Carlshamre 11, 14	» Larsson i Luttra 10, 16, 26
» Fagerlund 48, 51, 57, 59	Fröken Ljungberg 30, 33, 53
» Fridolfsson i Rödeby 63	Herr Lundberg 25
» Geijer, statsråd 35, 39	» Löfgren 62, 64
» Gustafson i Göteborg 27, 31, 34, 36, 40	» Magnusson i Borås 56

Nr 21 Onsdagen den 18 februari 1970

Herr Mundebo 47, 49, 54	Herr Sjöholm 1, 3, 5, 8, 13, 17,
» Nilsson i Kristianstad 67	18, 20, 24
» Nilsson i Tvärålund 41, 46,	» Svenning 9, 15
50, 52, 55, 58	» Westberg i Ljusdal 29, 32,
» Ohlin 65	38, 43
Fru Ryding 66	

Enkla frågor

Nr 58 Herr *Jönssons* i Ingemarsgården (fp) fråga till herr statsrådet och chefen för industridepartementet angående elkraftförsörjningen:

Kan statsrådet ange om en elransonering kommer att införas och hur i så fall en sådan kommer att utformas?

Anser statsrådet att den rådande bristen på elkraft, betingad av elförsörjningens starka beroende av vattenkraft, bör påverka den fortsatta utbyggnaden av elförsörjningen i fråga om avvägningen mellan vatten- och värmekraft?

Stockholm den 17 februari 1970

ELIAS JÖNSSON

Nr 59 Herr *Björkmans* (m) fråga till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående information till utlandssvenskar om 1970 års val:

Har några åtgärder vidtagits för att genom de svenska utlandsmyndigheterna sprida kännedom om utlandssvenskarnas möjlighet att delta i årets val till riksdagen?

Stockholm den 18 februari 1970

FOLKE BJÖRKMAN

Nr 60 Fru *Rydings* (vpk) fråga till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående åtgärder för att förhindra att kommunalt bostadstillägg till folkpension reduceras på grund av höjd fastighetstaxering:

Ämnar statsrådet ta något initiativ i syfte att eliminera de ogynnsamma verkningarna den formella förmögenhetsökningen får på folkpensionärernas möjlighet att erhålla oreducerade kommunala bostadstillägg, som följer av de förhöjda taxeringsvärdena på villor och fritidshus?

Stockholm den 18 februari 1970

GUNVOR RYDING

SNABBPROTOKOLL FRÅN RIKSDAGSDEBATTERNA

Utgivare: Riksdagens förvaltningskontor.
Prenumeration sker hos Riksdagens förvaltningskontor,
Fack, 100 12 Stockholm 46, postgiro 1042.
Pris 30 kronor per år.

Riksdagens protokoll

Nr 34—35

30—31 oktober 1969

Debatter m. m.

Torsdagen den 30 oktober

Meddelande ang. sammanträdestider m. m.	3
Svar på frågor av	
herr Clarkson (m) ang. åtgärder för att hålla enskild person skadeslös vid fall av penningförfalskning samt fröken Wetterström (m), herr Boo (cp) och herr Jönsson i Ingemarsgården (fp) i samma ämne	3
herr Josefsson i Halmstad (s) ang. skattefrihet för vissa avgångersättningar	9
herr Westberg i Ljusdal (fp) ang. åtgärder för att utjämna bensin- och oljekostnaderna för de inre och nordliga delarna av landet . .	10
herr Wennerfors (m) ang. tillsättande av en expertgrupp för lösande av zigenarnas problem	11
herr Eriksson i Bäckmora (cp) ang. förbättrad sjukpenning för hemarbetande kvinnor	11
herr Andersson i Örebro (fp) ang. lagstiftning om rätt för köpare att annullera kontrakt som slutits vid s. k. dörrförsäljning	12
herr Enskog (fp) ang. förfrågningar från företag om tillämpningen av den s. k. Rhodesia-lagen	13
fru Lindberg (s) ang. besittningsskydd för lägenhet hyrd i andra hand	14
fru Kristensson (m) ang. framläggande av proposition om rättsgångshjälp	16
herr Mundebo (fp) ang. åtgärder för att förkorta väntetiden vid rättspsykiatrisk undersökning	17
herr Hugosson (s) ang. samhällsingripande mot den s. k. scientologin	19
herr Thylén (m) ang. beslag av fiskeredskap	20
Allmänpolitisk debatt (forts.)	21
Visst tillgodoräknande av tjänstgöring på fiskefartyg	78
Rätt till nedskrivning vid beskattningen av värdet på djurbesättning	79

Meddelande ang. plenum fredagen den 31 oktober	81
Interpellation av herr Lindberg (s) ang. den militära hälso- och sjukvården	81
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Westberg i Ljusdal (fp) ang. televerkets bestämmelser om flyttning av telefonapparat	82
herr Eriksson i Bäckmora (cp) ang. skyldighet för biltillverkare att använda material som förhindrar rostskador	82
fru Kristensson (m) ang. bevakningen av svenskt territorialvatten	82
herr Nordstrandh (m) ang. sammansättningen av 1968 års utbildningsutredning	82

Fredagen den 31 oktober

Meddelande om enkel fråga av herr Hedin (m) ang. traktorskattens inverkan på jordbruksförhandlingarna våren 1969	84
--	----

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 30 oktober

Statsutskottets utlåtande nr 124, om fria läroböcker till vuxenstudierande	78
– nr 125, ang. dispositionen av avvecklingskolornas donationsfonder	78
Bevillningsutskottets betänkande nr 52, ang. redogörelse från Nordiska rådets sjuttonde session	78
Andra lagutskottets utlåtande nr 61, om visst tillgodoräknande av tjänstgöring på fiskefartyg	78
– nr 62, om förbud mot användning av DDT m. fl. preparat ..	79
– nr 63, ang. handläggningen av fall av misstänkt barnmisshandel	79
– nr 64, om viss ändring av reglerna i barnavårdslagen angående s. k. återflyttning	79
– nr 65, om lagstadgad rätt till semester mellan jul och nyår	79
– nr 66, om översyn av reglerna om sjukförsäkringsavgift	79
Bevillningsutskottets betänkande nr 54, om rätt till nedskrivning vid beskattningen av värdet på djurbesättning	79
– nr 55, ang. vissa uppbördsfrågor	81

Torsdagen den 30 oktober

Kl. 10.00

§ 1

Herr talmannen meddelade, att herr Wennerfors, som vid kammarens sammanträde den 21 innevarande oktober beviljats ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 24 oktober–den 5 nästkommande december på grund av militärtjänst, för innevarande dag intagit sin plats i kammaren.

§ 2**Meddelande ang. sammanträdestider m. m.**

Herr TALMANNEN yttrade:

Till kammarens ledamöter har utdelats en preliminär plan för andra kammarens sammanträden under december månad. Därav framgår bl. a. att sessionens sista arbetsplenium avses skola äga rum onsdagen den 17 december och att kamrarna sammanträder även torsdagen den 18 december om så erfordras på grund av skiljaktiga beslut.

En preliminär plan för behandling i kamrarna av utskottsutlåtanden under december månad kommer att framläggas i mitten av november.

§ 3**Svar på frågor ang. åtgärder för att hålla enskild person skadeslös vid fall av penningförfalskning**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Clarkson, fröken Wetterström och herr Jönsson i Ingemarsgården har – med något varierande formuleringar – frågat mig, om jag ämnar vidta några åtgärder för att hålla enskild person skadeslös vid fall av penningförfalskning. Herr Boo har ställt samma fråga till justitieministern. Herr

Boos fråga har överlämnats till mig för besvarande samtidigt med de övriga.

Regeringen anser det inte möjligt eller lämpligt att staten ersätter ekonomiska förluster till följd av sedelförfalskning eller annan penningförfalskning.

Vidare anförde:

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! Först ber jag att få tacka statsrådet Sträng för svaret samtidigt som jag vill säga att det var med besvikelse som jag tog emot det. Jag hade nämligen hoppats att herr Sträng skulle ha funnit någon möjlighet att ersätta dem som oförskyllt har drabbats av de falska hundrakronorssedlarna.

Som herr Sträng vet har det kommit ut ett stort antal förfalskade hundralappar, och 100 kronor är väl för alla av oss en kännbar förlust – ja, för de flesta en mycket kännbar förlust. Även för normalt hederliga medborgare kan det innebära en svår frestelse att låta en falsk hundralapp gå vidare i cirkulationen. Jag tycker därför att det ur allmänpreventiva synpunkter hade varit synnerligen värdefullt, om det hade funnits en möjlighet för oskyldiga människor som drabbas på detta sätt att gå till någon institution och få den falska sedeln registrerad och ersatt. Om dessa personer t. ex. hade kunnat gå till polisen omedelbart, så hade man för det första vunnit det syftet och för det andra hade polisens arbete påskyndats. Dess arbete hade blivit mera effektivt, och polisen hade kanske då snabbare kunnat inringa den brottslige som pränglat ut sedlarna.

Fröken WETTERSTRÖM (m):

Herr talman! Också jag ber att få tacka finansministern för svaret, trots att det inte gärna kunde ha varit mera negativt.

Svar på frågor ang. åtgärder för att hålla enskild person skadeslös vid fall av penningförfalskning

Jag har framställt min fråga därför att jag tycker det är hårt att framför allt gamla personer, kanske med nedsatt syn och avtrubbad känsselförmåga, som är hänvisade till att leva uteslutande på sin pension, skall riskera att drabbas av en för dem kännbar ekonomisk förlust. Om det är så att det praktiskt taget bara är experter förbehållet att kunna konstatera om en sedel är äkta eller falsk, tycker jag att det är för mycket begärt att gemene man – och speciellt de gamla som jag talat om – skall kunna upptäcka om de hundrakronorssedlar de får i sin hand är äkta eller inte. Det måste ändå vara ett statens intresse att få reda på hur många falska sedlar som är i omlopp och att få dem ut ur cirkulationen. Annars finns det ju risk för att sedlarna bara går vidare.

Jag vill fråga finansministern om man förutsätter att den enskilde medborgaren skall ha tillräckliga kunskaper för att kunna avgöra om en sedel är äkta eller inte. Är han skyldig – och det är det väsentliga – att göra anmälan om han upptäcker att han fått en falsk sedel. Om sådan skyldighet föreligger, bör i så fall inte sedeln inlösas?

Hur förhåller det sig vidare t. ex. om riksbanken mottagit falska sedlar via en bank? Tillämpas då något regressförfarande? Om så inte är fallet, har då inte riksbanken i realiteten inlöst sedeln? Om detta sker i ett sådant fall, borde enligt min mening möjlighet kunna öppnas också för en privat person att få en falsk sedel inlöst.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Även jag tackar finansministern för svaret på min fråga.

Spörsmålet huruvida en person som tar emot falska sedlar i god tro skall hållas skadeslös är ju ingalunda nytt, men det har självfallet kommit i brännpunkten genom den inflation i falska sedlar som nu uppstått. Jag är väl medveten om att det är svårt att finna lämpliga vägar och betryggande rättsformer för inlösen av eller ersättning för falska sedlar, men det kan inte heller vara

riktigt att lojala svenska medborgare skall göra förluster genom den situation som uppstått. Det kan gälla personer i små omständigheter eller sådana som har särskilt svårt att kontrollera de sedlar de tar emot, i första hand äldre människor och jämförbara kategorier.

Även den press som människor känner att behöva kontrollera sedlarna i en situation som den nuvarande kan upplevas som ganska bekymmersam. Jag har själv stått på en poststation och sett pensionärer kvittera ut sina pensioner och iakttagit hur bekymrade de varit när de kontrollerat de sedlar de emottagit av postfunktionären. Det är beklagligt att en situation som denna skall uppstå, men det borde vara möjligt att finna vägar för att hålla enskilda människor skadeslösa i detta avseende.

Jag beklagar liksom de övriga frågeställarna att svaret är så negativt. Jag vill ändå hoppas att man skall kunna finna en acceptabel väg, som på ett rimligt sätt leder till trygghet för de människor det gäller. Jag hoppas samtidigt naturligtvis att man skall kunna förhindra att förfalskningar görs liksom att man snabbt kan komma de personer på spåren vilka ägnar sig åt denna kriminella verksamhet.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga. Jag skall uttrycka mig positivt och säga att det är kort, klart och bestämt, vilket ju är bra för en frågeställare. Svaret kan ju inte misslysdas.

Finansministern anlägger två synpunkter, varav den ena är att statlig ersättning i detta fall inte är lämplig. Jag vill genmäla att staten väl ändå är garant för våra pengar, och som sådan har staten ett ansvar. Jag kan dock medge att detta är en svårlost fråga, varför det kanske kan finnas ett visst fog för den andra punkten i svaret, nämligen att det inte är möjligt att införa någon form av ersättning. Men önskvärt vore väl ändå att man kunde hålla dessa människor, som oförskyllt kommer i en svår situation, skadeslösa. Det har ju skapats en stor osäkerhet – en oro för de förlustrisker som finns när man tar emot sedlar som kan vara förfalskade – och många har ansett det fullt naturligt och riktigt att staten skulle ge en

garanti härvidlag. Det är alltså ingen självklar sak att man skall säga nej till detta.

Jag tycker att detta önskemål också måste sammanfalla med statens önskemål, som inte kan vara något annat än att snabbt kunna avslöja sådana här oegentligheter. Då måste man också få allmänheten att samverka så långt som möjligt, och detta förutsätter att någon osäkerhetssituation inte föreligger.

Jag förstår att det inte är så lätt att lösa problemet. Låt mig emellertid framföra några amatörmässiga synpunkter.

Skulle det inte vara möjligt att genomföra ett system som innebär följande: Den som fått en falsk sedel i sin hand skulle kunna presentera den i riksbanken, inklusive dess avdelningskontor, mot angivande av sitt namn och adress och få den falska sedeln deponerad. När falsktillverkaren avslöjas skulle de deponerade sedlarna kontrolleras, och där det med sannolika skäl visas att den deponerade sedeln härrör från den avslöjade falskmyntaren skulle deponenten få ersättning med äkta sedel av samma värde. Givetvis måste deponenten kunna visa att han inte haft något som helst samröre med falsktillverkaren.

Jag förutsätter alltså att de som deponerar sedlar mot uppgivande av sitt rätta namn och adress knappast gör detta om de har någon som helst bulvanförbindelse med falsktillverkaren och löper risk att bli avslöjade. Deponenterna är med all sannolikhet hederligt folk. De skulle för övrigt inte få ersättning med mindre än att hederligheten fastslås med erforderliga rättsliga garantier. Jag utgår vidare från att det skall vara tekniskt möjligt att fastslå om deponerade sedlar härrör eller icke härrör från en avslöjad falsktillverkare. Endast sådana deponerade sedlar, om vilka det efter ingående teknisk granskning kan sägas att de härrör från falsktillverkaren, skall berättiga till ersättning.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det har ställts några direkta frågor till mig.

Låt mig först erkänna, att visst kan detta ställningstagande innebära en hård attityd, om det är en fattig människa som har råkat få en falsk hundrakronorsedel. Jag skall emellertid litet närmare utveckla varför jag

Nr 34 Torsdagen den 30 oktober 1969

Svar på frågor ang. åtgärder för att hålla enskild person skadeslös vid fall av penningförfalskning

ändå har svarat så klart negativt.

Fröken Wetterström frågade, om en medborgare har skyldighet att anmäla när han fått en falsk sedel. Mitt svar är att någon skyldighet inte föreligger men att det är önskvärt att en anmälan görs, därför att det kan ge polisen en ledtråd.

Vidare frågade fröken Wetterström, om man kan förutsätta att medborgarna alltid kan kontrollera om en sedel är äkta eller falsk. Ja, det beror ju på graden av finess och skicklighet hos falskmyntarna. Vi får väl utgå från att om vi skulle släppa på kravet att medborgaren skall vara uppmärksam, så skulle väsentliga risker uppkomma. Det kan naturligtvis sägas att lojala svenska medborgare inte borde behöva lida ekonomiskt för en falskmyntarligas operationer. Men tyvärr råkar ju lojala svenska medborgare ibland illa ut. Man kan bli bestulen på sina tillhörigheter, man kan bli överfallen och få läggas in på sjukhus, man kan bli utsatt för väskryckning – framför allt om man är en dam – och bli av med sina tillhörigheter. Om polisen klarar upp det hela och förövaren av brottet har möjlighet att göra rätt för sig, så blir den lojala svenska medborgaren soulagerad. Men i de flesta fall brukar vederbörande inte kunna göra rätt för sig, och då får den lojala svenske medborgaren ta en sådan förlust. Det är sålunda inget specifikt med en falsk hundrakronorsedel. Situationen kommer igen på många andra områden.

Vad som emellertid varit det väsentliga för mig då jag givit detta klart negativa svar har varit att jag befarar, att om man in blanco förklarar att falska sedlar skall bytas ut mot äkta, löper man risken av att man får en extra fart på tillverkningen av falska sedlar. Det finns då inte längre något återhållande element hos den enskilde medborgaren. Han vet med sig att han, om han får en dåligt gjord förfalskning, kan gå och lämna in den och få en äkta sedel i stället. Enligt min mening löper man därmed risken att olaga sedeltryckerier – om jag får

Svar på fråga ang. beslag av fiskeredskap

lien och efter det att hälsovårdsministern i England förra året gjorde ett skarpt uttalande mot denna kvasivetenskap, i Sverige kommit att understryka att den är en form av religion. Den som närmare studerar rörelsens metoder och syften finner ganska snart att den har föga eller ingen anknytning till religion. Det är därför med beklagande man måste konstatera att så mycket skall kunna försiggå under religiös täckmantel.

Här är det uppenbarligen fråga om en kvasivetenskap som använder psykoanalytiska och psykoterapeutiska metoder, vilka tillämpas av icke medicinskt utbildad personal. Man har därför enligt mitt förmenande all anledning att ingående undersöka om denna verksamhet verkligen är förenlig med lagen av år 1960 om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

Ett samhällsinsgripande behöver inte nödvändigtvis innebära ett förbud. Man kan göra samhällsinsgripanden genom upplysande verksamhet, och det var utifrån dessa utgångspunkter som jag ställde frågan närmast till socialministern. Justitieministerns sista mening i svaret om att man skall följa rörelsens verksamhet med uppmärksamhet i Sverige ger anledning till viss optimism. Min önskan var att socialstyrelsen och skolöverstyrelsen skulle följa verksamheten och genom information till medborgarna omtala vad det här verkligen är fråga om.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14

Svar på fråga ang. beslag av fiskeredskap

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Thylén har frågat om jag observerat att ändringar av fiskeristadgan har lett till att tveksamhet råder huruvida beslag av redskap är tillåtna i de fall

då förseelsen faller under 30 eller 31 §.

Fiskeristadgan ändrades med giltighet fr. o. m. den 1 juli 1969. Ändringarna innebar bl. a. att beslag av fiskeredskap m. m. får ske endast i fall av olaga fiske. Däremot får sådant beslag inte ske vid andra förseelser mot fiskeristadgan eller mot länsstyrelsernas fiskeristadgor. Någon tveksamhet kan knappast råda på denna punkt.

Före den 1 juli 1969 kunde beslag ske även vid förseelse mot länsstyrelsernas fiskeristadgor. Med anledning av erfarenheterna från tillämpningen av den nya ordningen har emellertid regeringen på mitt förslag den 24 oktober 1969 beslutat om ändring i fiskeristadgan, som innebär återgång till det gamla systemet.

Jag förmodar att det är dessa förhållanden som herr Thylén avser med sin fråga.

Vidare anförde

Herr THYLÉN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret – av detsamma framgår tydligt hur svårt det många gånger kan vara att tolka stadgor och kungörelser.

Anledningen till min fråga var att ändringarna i fiskeristadgan har lett till att verksamheten beträffande tillsynsfrågor en tid helt legat nere i avvaktan på en uttydning av innebörden i 30 och 31 §§ fiskeristadgan. Samma dag som jag ställde frågan meddelade jordbruksministern de olika distrikten att den nya fiskeristadgan ändrats och att de skulle återgå till det gamla systemet; det var ett mycket snabbt och effektivt svar på min fråga.

Jag kan nämna att kustdistriktschefen i västra kustdistriktet hade tillrätt den honom underställda personalen att tills vidare icke verkställa beslag av fiskeredskap. Det kan väl inte vara meningen, herr jordbruksminister, att kungörelserna skall vara så svårtydbara att den Er underställda personalen inte kan tillämpa dem?

Härmed var överläggningen slutad.

På förslag av herr talmannen beslöt kamraren medgiva, att besvarande av återstående på dagens förteckning upptagna frågor uppskötes till ett senare sammanträde.

Fredagen den 31 oktober

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 23 innevarande oktober.

§ 2

Föredrogs den av herr *Lindberg* (s) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående den militära hälso- och sjukvården.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av motioner om vidgad rösträtt för utlandssvenskar,

nr 28, i anledning av motioner om avskaffande av adelsväsendet,

nr 29, i anledning av motion om kommunala åtgärder för att bereda sysselsättning åt partiellt arbetsföra,

nr 30, i anledning av motioner om förvaltning av byggnad för skoländamål,

nr 31, i anledning av motioner om rätt för kommun att bestrida rättegångskostnader för kommunal förtroendeman,

nr 32, i anledning av motioner om rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare,

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till konstitutionsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 34, i anledning av motioner om proportionella val av nämndemän, och

nr 35, i anledning av motioner om kommunalråds och landstingsråds kommunalrättsliga ställning;

statsutskottets utlåtanden:

nr 126, i anledning av motioner om beräkningsgrunderna för den församlingsprästerliga organisationen,

nr 127, i anledning av väckta motioner om effektivare trafikundervisning i skolorna,

nr 128, i anledning av motioner om särskilda läroböcker för synskadade barn, och

nr 129, i anledning av motioner om gemensamma stationer för post, tele och järnväg;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 53, med anledning av motioner angående avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.,

nr 56, med anledning av motioner angående realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m., och

nr 57, med anledning av motioner om översyn av vissa avdragsregler i kommunal-skattelagen;

bankoutskottets utlåtande nr 40, i anledning av motioner om översyn av exportfinansieringen;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av motioner om ändrade bestämmelser för tillsättande av tjänster inom svenska kyrkan,

nr 42, i anledning av motioner om en demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan,

nr 43, i anledning av motioner angående verkställande av påföljd för brott begånget i Sverige av utlänning,

nr 44, i anledning av motioner angående ärekränkning av främmande makts stats-

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Torsdagen den 30 oktober

- herr Andersson i Örebro 13
- » Aspling, statsråd 11, 12
 - » Boo 4, 8
 - » Clarkson 3, 7
 - » Enskog 14
 - » Eriksson i Bäckmora 11, 12
 - » Geijer, statsråd 12, 13, 14, 18, 22, 25
 - » Holmqvist, statsråd 11
 - » Josefsson i Halmstad 10
 - » Jönsson i Ingemarsgården 5, 8
- fru Lindberg 15
- herr Sträng, statsråd 3, 5, 8, 9, 10
- » talmannen 3
 - » Wennerfors 11
 - » Westberg i Ljusdal 10
- fröken Wetterström 4, 7, 9

Fredagen den 31 oktober

- herr Adamsson 84
- fröken Bergegren 85, 87
- herr Björck i Nässjö 85, 87
- » Elmstedt 86
 - » von Friesen, förste vice talman 94
 - » Gustavsson i Alvesta 88, 90
 - » Hellström 89
- fru Holmqvist 91, 92
- herr Jonasson 86
- » Lundberg 93
 - » Nilsson i Tvärålund 90, 91
 - » Werner 92, 94

Riksdagens protokoll

Nr 34—35

30—31 oktober 1969

Debatter m. m.

Torsdagen den 30 oktober

Meddelande ang. sammanträdestider m. m.	3
Svar på frågor av	
herr Clarkson (m) ang. åtgärder för att hålla enskild person skadeslös vid fall av penningförfalskning samt fröken Wetterström (m), herr Boo (cp) och herr Jönsson i Ingemarsgården (fp) i samma ämne	3
herr Josefsson i Halmstad (s) ang. skattefrihet för vissa avgångserättningar	9
herr Westberg i Ljusdal (fp) ang. åtgärder för att utjämna bensin- och oljekostnaderna för de inre och nordliga delarna av landet	10
herr Wennerfors (m) ang. tillsättande av en expertgrupp för lösande av zigenarnas problem	11
herr Eriksson i Bäckmora (cp) ang. förbättrad sjukpenning för hemarbetande kvinnor	11
herr Andersson i Örebro (fp) ang. lagstiftning om rätt för köpare att annullera kontrakt som slutits vid s. k. dörrförsäljning	12
herr Enskog (fp) ang. förfrågningar från företag om tillämpningen av den s. k. Rhodesia-lagen	13
fru Lindberg (s) ang. besittningsskydd för lägenhet hyrd i andra hand	14
fru Kristensson (m) ang. framläggande av proposition om rättgångshjälp	16
herr Mundebo (fp) ang. åtgärder för att förkorta väntetiden vid rättspsykiatrisk undersökning	17
herr Hugosson (s) ang. samhällsingripande mot den s. k. scientologin	19
herr Thylén (m) ang. beslag av fiskeredskap	20
Allmänpolitisk debatt (forts.)	21
Visst tillgodoräknande av tjänstgöring på fiskefartyg	78
Rätt till nedskrivning vid beskattningen av värdet på djurbesättning	79

Meddelande ang. plenum fredagen den 31 oktober	81
Interpellation av herr Lindberg (s) ang. den militära hälso- och sjukvården	81
Meddelande om enkla frågor av: herr Westberg i Ljusdal (fp) ang. televerkets bestämmelser om flyttning av telefonapparat	82
herr Eriksson i Bäckmora (cp) ang. skyldighet för biltillverkare att använda material som förhindrar rostskador	82
fru Kristensson (m) ang. bevakningen av svenskt territorialvatten	82
herr Nordstrandh (m) ang. sammansättningen av 1968 års utbildningsutredning	82

Fredagen den 31 oktober

Meddelande om enkel fråga av herr Hedin (m) ang. traktorskattens inverkan på jordbruksförhandlingarna våren 1969	84
--	----

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 30 oktober

Statsutskottets utlåtande nr 124, om fria läroböcker till vuxenstudierande	78
– nr 125, ang. dispositionen av avvecklingskolornas donationsfonder	78
Bevillningsutskottets betänkande nr 52, ang. redogörelse från Nordiska rådets sjuttonde session	78
Andra lagutskottets utlåtande nr 61, om visst tillgodoräknande av tjänstgöring på fiskefartyg	78
– nr 62, om förbud mot användning av DDT m. fl. preparat ..	79
– nr 63, ang. handläggningen av fall av misstänkt barnmisshandel	79
– nr 64, om viss ändring av reglerna i barnvårdslagen angående s. k. återflyttning	79
– nr 65, om lagstadgad rätt till semester mellan jul och nyår	79
– nr 66, om översyn av reglerna om sjukförsäkringsavgift	79
Bevillningsutskottets betänkande nr 54, om rätt till nedskrivning vid beskattningen av värdet på djurbesättning	79
– nr 55, ang. vissa uppbördsfrågor	81

Torsdagen den 30 oktober

Kl. 10.00

§ 1 Herr talmannen meddelade, att herr Wennerfors, som vid kammarens sammanträde den 21 innevarande oktober beviljats ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 24 oktober–den 5 nästkommande december på grund av militärtjänst, för innevarande dag intagit sin plats i kammaren.

§ 2 Meddelande ang. sammanträdestider m. m.

Herr TALMANNEN yttrade:

Till kammarens ledamöter har utdelats en preliminär plan för andra kammarens sammanträden under december månad. Därav framgår bl. a. att sessionens sista arbetsplenum avses skola äga rum onsdagen den 17 december och att kamrarna sammanträder även torsdagen den 18 december om så erfordras på grund av skiljaktiga beslut.

En preliminär plan för behandling i kamrarna av utskottsutlåtanden under december månad kommer att framläggas i mitten av november.

§ 3 Svar på frågor ang. åtgärder för att hålla enskild person skadeslös vid fall av penningförfalskning

Ordet lämnades på begäran till Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Clarkson, fröken Wetterström och herr Jönsson i Ingemarsgården har – med något varierande formuleringar – frågat mig, om jag ämnar vidta några åtgärder för att hålla enskild person skadeslös vid fall av penningförfalskning. Herr Boo har ställt samma fråga till justitieministern. Herr Boos fråga har överlämnats till mig för besvarande samtidigt med de övriga.

Regeringen anser det inte möjligt eller lämpligt att staten ersätter ekonomiska förluster till följd av sedelförfalskning eller annan penningförfalskning.

Vidare anförde:

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! Först ber jag att få tacka statsrådet Sträng för svaret samtidigt som jag vill säga att det var med besvikelse som jag tog emot det. Jag hade nämligen hoppats att herr Sträng skulle ha funnit någon möjlighet att ersätta dem som oförskyllt har drabbats av de falska hundrakronorssedlarna.

Torsdagen den
30 oktober 1969

*Svar på frågor ang.
åtgärder för att
hålla enskild
person skadeslös
vid fall av penning-
förfalskning*

Som herr Sträng vet har det kommit ut ett stort antal förfalskade hundralappar, och 100 kronor är väl för alla av oss en kännbar förlust – ja, för de flesta en mycket kännbar förlust. Även för normalt hederliga medborgare kan det innebära en svår frestelse att låta en falsk hundralapp gå vidare i cirkulationen. Jag tycker därför att det ur allmänpreven- tiva synpunkter hade varit synnerligen värdefullt, om det hade funnits en möjlighet för oskyldiga människor som drabbas på detta sätt att gå till någon institution och få den falska sedeln registrerad och ersatt. Om dessa personer t. ex. hade kunnat gå till polisen omedelbart, så hade man för det första vunnit det syftet och för det andra hade polisens arbete påskyndats. Dess arbete hade blivit mera effektivt, och polisen hade kanske då snabbare kunnat inringa den brottslige som prånglat ut sed- larna.

Fröken WETTERSTRÖM (m):

Herr talman! Också jag ber att få tacka finansministern för svaret, trots att det inte gärna kunde ha varit mera negativt.

Jag har framställt min fråga därför att jag tycker det är hårt att fram- för allt gamla personer, kanske med nedsatt syn och avtrubbad känsl- förmåga, som är hänvisade till att leva uteslutande på sin pension, skall riskera att drabbas av en för dem kännbar ekonomisk förlust. Om det är så att det praktiskt taget bara är experter förbehållet att kunna kon- statera om en sedel är äkta eller falsk, tycker jag att det är för mycket begärt att gemene man – och speciellt de gamla som jag talat om – skall kunna upptäcka om de hundrakronorssedlar de får i sin hand är äkta eller inte. Det måste ändå vara ett statens intresse att få reda på hur många falska sedlar som är i omlopp och att få dem ut ur cirkulationen. Annars finns det ju risk för att sedlarna bara går vidare.

Jag vill fråga finansministern om man förutsätter att den enskilde med- borgaren skall ha tillräckliga kunskaper för att kunna avgöra om en se- del är äkta eller inte. Är han skyldig – och det är det väsentliga – att göra anmälan om han upptäcker att han fått en falsk seedel. Om sådan skyldighet föreligger, bör i så fall inte sedeln inlösas?

Hur förhåller det sig vidare t. ex. om riksbanken mottagit falska sedlar via en bank? Tillämpas då något regressförfarande? Om så inte är fallet, har då inte riksbanken i realiteten inlöst sedeln? Om detta sker i ett så- dant fall, borde enligt min mening möjlighet kunna öppnas också för en privat person att få en falsk sedel inlöst.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Även jag tackar finansministern för svaret på min fråga. Spörsmålet huruvida en person som tar emot falska sedlar i god tro skall hållas skadeslös är ju ingalunda nytt, men det har självfallet kom- mit i brännpunkten genom den inflation i falska sedlar som nu uppstått. Jag är väl medveten om att det är svårt att finna lämpliga vägar och be- tryggande rättsformer för inlösen av eller ersättning för falska sedlar,

men det kan inte heller vara riktigt att lojala svenska medborgare skall göra förluster genom den situation som uppstått. Det kan gälla personer i små omständigheter eller sådana som har särskilt svårt att kontrollera de sedlar de tar emot, i första hand äldre människor och jämförbara kategorier.

Även den press som människor känner att behöva kontrollera sedlarna i en situation som den nuvarande kan upplevas som ganska bekymmersam. Jag har själv stått på en poststation och sett pensionärer kvittera ut sina pensioner och iakttagit hur bekymrade de varit när de kontrollerat de sedlar de emottagit av postfunktionären. Det är beklagligt att en situation som denna skall uppstå, men det borde vara möjligt att finna vägar för att hålla enskilda människor skadeslösa i detta avseende.

Jag beklagar liksom de övriga frågeställarna att svaret är så negativt. Jag vill ändå hoppas att man skall kunna finna en acceptabel väg, som på ett rimligt sätt leder till trygghet för de människor det gäller. Jag hoppas samtidigt naturligtvis att man skall kunna förhindra att förfalskningar görs liksom att man snabbt kan komma de personer på spåren vilka ägnar sig åt denna kriminella verksamhet.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga. Jag skall uttrycka mig positivt och säga att det är kort, klart och bestämt, vilket ju är bra för en frågeställare. Svaret kan ju inte misstydas.

Finansministern anlägger två synpunkter, varav den ena är att statlig ersättning i detta fall inte är lämplig. Jag vill genmäla att staten väl ändå är garant för våra pengar, och som sådan har staten ett ansvar. Jag kan dock medge att detta är en svårlöst fråga, varför det kanske kan finnas ett visst fog för den andra punkten i svaret, nämligen att det inte är möjligt att införa någon form av ersättning. Men önskvärt vore väl ändå att man kunde hålla dessa människor, som oförskyllt kommer i en svår situation, skadeslösa. Det har ju skapats en stor osäkerhet – en oro för de förlustrisker som finns när man tar emot sedlar som kan vara förfalskade – och många har ansett det fullt naturligt och riktigt att staten skulle ge en garanti härvidlag. Det är alltså ingen självklar sak att man skall säga nej till detta.

Jag tycker att detta önskemål också måste sammanfalla med statens önskemål, som inte kan vara något annat än att snabbt kunna avslöja sådana här oegentligheter. Då måste man också få allmänheten att samverka så långt som möjligt, och detta förutsätter att någon osäkerhets-situation inte föreligger.

Jag förstår att det inte är så lätt att lösa problemet. Låt mig emellertid framföra några amatörmässiga synpunkter.

Skulle det inte vara möjligt att genomföra ett system som innebär följande: Den som fått en falsk sedel i sin hand skulle kunna presentera den i riksbanken, inklusive dess avdelningskontor, mot angivande av sitt namn och adress och få den falska sedeln deponerad. När falskstillver-

*Svar på frågor ang.
åtgärder för att
hålla enskild
person skadeslös
vid fall av penning-
förfalskning*

Torsdagen den
30 oktober 1969

*Svar på frågor ang.
åtgärder för att
hålla enskild
person skadslös
vid fall av penning-
förfalskning*

karen avslöjas skulle de deponerade sedlarna kontrolleras, och där det med sannolika skäl visas att den deponerade sedeln härrör från den avslöjade falskmyntaren skulle deponenten få ersättning med äkta sedel av samma värde. Givetvis måste deponenten kunna visa att han inte haft något som helst samröre med falsktillverkaren.

Jag förutsätter alltså att de som deponerar sedlar mot uppgivande av sitt rätta namn och adress knappast gör detta om de har någon som helst bulvanförbindelse med falsktillverkaren och löper risk att bli avslöjade. Deponenterna är med all sannolikhet hederligt folk. De skulle för övrigt inte få ersättning med mindre än att hederligheten fastslås med erforderliga rättsliga garantier. Jag utgår vidare från att det skall vara tekniskt möjligt att fastslå om deponerade sedlar härrör eller icke härrör från en avslöjad falsktillverkare. Endast sådana deponerade sedlar, om vilka det efter ingående teknisk granskning kan sägas att de härrör från falsktillverkaren, skall berättiga till ersättning.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det har ställts några direkta frågor till mig.

Låt mig först erkänna, att visst kan detta ställningstagande innebära en hård attityd, om det är en fattig människa som har råkat få en falsk hundrakronorssedel. Jag skall emellertid litet närmare utveckla varför jag ändå har svarat så klart negativt.

Fröken Wetterström frågade, om en medborgare har skydlighet att anmäla när han fått en falsk sedel. Mitt svar är att någon skyldighet inte föreligger men att det är önskvärt att en anmälan görs, därför att det kan ge polisen en ledtråd.

Vidare frågade fröken Wetterström, om man kan förutsätta att medborgarna alltid kan kontrollera om en sedel är äkta eller falsk. Ja, det beror ju på graden av finess och skicklighet hos falskmyntarna. Vi får väl utgå från att om vi skulle släppa på kravet att medborgaren skall vara uppmärksam, så skulle väsentliga risker uppkomma. Det kan naturligtvis sägas att lojala svenska medborgare inte borde behöva lida ekonomiskt för en falskmyntarligas operationer. Men tyvärr råkar ju lojala svenska medborgare ibland illa ut. Man kan bli bestulen på sina tillhörigheter, man kan bli överfallen och få läggas in på sjukhus, man kan bli utsatt för väskryckning – framför allt om man är en dam – och bli av med sina tillhörigheter. Om polisen klarar upp det hela och förövaren av brottet har möjlighet att göra rätt för sig, så blir den lojala svenska medborgaren soulagerad. Men i de flesta fall brukar vederbörande inte kunna göra rätt för sig, och då får den lojala svenske medborgaren ta en sådan förlust. Det är sålunda inget specifikt med en falsk hundrakronorssedel. Situationen kommer igen på många andra områden.

Vad som emellertid varit det väsentliga för mig då jag givit detta klart negativa svar har varit att jag befarar, att om man in blanco förklarar att falska sedlar skall bytas ut mot äkta, löper man risken av att man får en extra fart på tillverkningen av falska sedlar. Det finns då inte längre

Fredagen den 31 oktober

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice tal-
mannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 23 innevarande oktober.

§ 2 Föredrogs den av herr *Lindberg* (s) vid kammarens nästföregående
sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa inter-
pellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet an-
gående den militära hälso- och sjukvården.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3 Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av motioner om vidgad rösträtt för utlandssvenskar,
nr 28, i anledning av motioner om avskaffande av adelsväsendet,
nr 29, i anledning av motion om kommunala åtgärder för att bereda
sysselsättning åt partiellt arbetsföra,

nr 30, i anledning av motioner om förvaltning av byggnad för skolän-
damål,

nr 31, i anledning av motioner om rätt för kommun att bestrida rättegå-
ngskostnader för kommunal förtroendeman,

nr 32, i anledning av motioner om rätt för kommun att i sysselsätt-
ningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare,

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av
redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hän-
visats till konstitutionsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 34, i anledning av motioner om proportionella val av nämndemän,
och

nr 35, i anledning av motioner om kommunalråds och landstingsråds
kommunalrättsliga ställning;

statsutskottets utlåtanden:

nr 126, i anledning av motioner om beräkningsgrunderna för den för-
samlingsprästerliga organisationen,

nr 127, i anledning av väckta motioner om effektivare trafikundervis-
ning i skolorna,

nr 128, i anledning av motioner om särskilda läroböcker för synskada-

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Torsdagen den 30 oktober

herr Andersson i Örebro 13	herr Jönsson i Ingemarsgården 5, 8
» Aspling, statsråd 11, 12	fru Lindberg 15
» Boo 4, 8	herr Sträng, statsråd 3, 5, 8, 9, 10
» Clarkson 3, 7	» talmannen 3
» Enskog 14	» Wennerfors 11
» Eriksson i Bäckmora 11, 12	» Westberg i Ljusdal 10
» Geijer, statsråd 12, 13, 14	fröken Wetterström 4, 7, 9
» Holmqvist, statsråd 11	
» Josefsson i Halmstad 10	

Fredagen den 31 oktober

herr Adamsson 84	herr Hellström 89
fröken Bergegren 85, 87	fru Holmqvist 91, 92
herr Björck i Nässjö 85, 87	herr Jonasson 86
» Elmstedt 86	» Lundberg 93
» von Friesen, förste vice talman 94	» Nilsson i Tvärålund 90, 91
» Gustavsson i Alvesta 88, 90	» Werner 92, 94

Det under 1) angivna förslaget till förordning om ändring i vägtrafikförordningen var i nedan angivna delar så lydande.*

Nr 10 Onsdagen den 9 mars 1966

Ändringar i vägtrafikförordningen

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

dels i första kammaren nr 587 av herr *Karl-Erik Eriksson* och i andra kammaren nr 728 av herr *Larsson* i Umeå;

dels i första kammaren nr 589 av herr *Lundström* och i andra kammaren nr 730 av herr *Nihlfors*, i vilka likalydande motioner hemställdes, att riksdagen vid avgivande av yttrande över de i propositionen nr 180 intagna författningsförslagen beaktade de

synpunkter som i motionerna anförts;

dels i första kammaren nr 595 av herr *Strandberg* och i andra kammaren nr 725 av fru *Heurlin* och herr *Oskarson*, i vilka likalydande motioner hemställdes, »att riksdagen i sitt yttrande över förslaget i proposition nr 180/1965 måtte förorda de av oss föreslagna ändringarna i förslaget»;

dels ock i andra kammaren nr 736 av fru *Thunvall m. fl.*

I motionerna I: 595 och II: 725 framhölls

* *Nuvarande lydelse*

Föreslagen lydelse

46 §

1 m o m. Fordons hastighet — — — — — övrigt kräver.

Särskilt åligger — — — — — nalkas kreatur.

Förare av fordon skall, då fordonet närmar sig obehävar, tydligt markerat övergångsställe för gående, nedbringa hastigheten så, att fordonet kan stannas framför övergångsstället för att lämna gående tillfälle att passera.

Vid smutsigt — — — — — för smutsstänk.

46 §

48 a §

Förare av fordon skall hålla en med hänsyn till omständigheterna tillräckligt låg hastighet, när fordonet nalkas övergångsställe.

Förare skall lämna företräde åt gående som korsar eller står i begrepp att korsa körbanan på bevakat övergångsställe i enlighet med anvisning genom trafiksignal eller av polisman. Förare skall stanna för att låta gående passera på obehävar övergångsställe, om det är nödvändigt för att undvika fara eller olägenhet för den gående.

60 §

1 m o m. Gående skall — — — — — högra sidan.

d) Körbanan skall passeras på särskilt markerat övergångsställe för gående, där sådant finnes. I övrigt skall passerande över körbana ske tvärs över denna och företrädesvis i anslutning till vägkorsning.

60 §

Gående som vill korsa körbana skall använda övergångsställe, om sådant finnes i närheten.

I övrigt skall gående korsa körbana vinkelrätt och, om vägkorsning finnes i närheten, i anslutning till denna.

Det under 1) angivna förslaget till förordning om ändring i vägtrafikförordningen var i nedan angivna delar så lydande.

Nuvarande lydelse

46 §

1 m o m. Fordons hastighet — — — — övrigt kräver.
Särskilt åligger — — — — nalkas kreatur.

Förare av fordon skall, då fordonet närmar sig obehäkat, tydligt markerat övergångsställe för gående, nedbringa hastigheten så, att fordonet kan stannas framför övergångsstället för att lämna gående tillfälle att passera.

Vid smutsigt — — — — för smutsstänk.

Föreslagen lydelse

46 §

48 a §

Förare av fordon skall hålla en med hänsyn till omständigheterna tillräckligt låg hastighet, när fordonet nalkas övergångsställe.

Förare skall lämna företräde åt gående som korsar eller står i begrepp att korsa körbanan på behäkat övergångsställe i enlighet med anvisning genom trafiksignal eller av polisman. Förare skall stanna för att låta gående passera på obehäkat övergångsställe, om det är nödvändigt för att undvika fara eller olägenhet för den gående.

60 §

1 m o m. Gående skall — — — — högra sidan.

d) Körbanan skall passeras på särskilt markerat övergångsställe för gående, där sådant finnes. I övrigt skall passerande över körbana ske tvärs över denna och företrädesvis i anslutning till vägkorsning.

60 §

Gående som vill korsa körbana skall använda övergångsställe, om sådant finnes i närheten.

I övrigt skall gående korsa körbana vinkelrätt och, om vägkorsning finnes i närheten, i anslutning till denna.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

dels i första kammaren nr 587 av herr Karl-Erik Eriksson och i andra kammaren nr 728 av herr Larsson i Umeå;

dels i första kammaren nr 589 av herr Lundström och i andra kammaren nr 730 av herr Nihlfors, i vilka likalydande motioner hemställdes, att riksdagen vid avgivande av yttrande över de i propositionen nr 180

Anförande nr 20

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret.

Svaret är helt korrekt med tanke på frågans utformning, men jag fick kanske inte riktigt det svar som jag väntade mig, eftersom jag inte tänkte just på den kombination som statsrådet berörde. Frågan föranleddes av ett pressmeddelande om att regeringen förberedde att förlägga ett kärnkraftverk till Forsmark i norra Roslagen i utbyte mot Trosaverket, som länge varit på tal. Det skulle emellertid inte fattas något definitivt beslut förrän en arbetsgrupp inom naturvårdsverket gjort vissa undersökningar angående miljöpåverkande faktorer, kylvatten och andra saker. Då uppstod vissa frågor, som är tillräckligt krångliga utan att man blandar in atomenergilagen.

För en sådan här anläggning skall, såsom framhålles i svaret, ges koncession av koncessionsnämnden, vilket framgår av miljöskyddskungörelsen. Men det skall också vara ett investeringsbeslut, och det är det jag är intresserad av. Avser regeringen att med stöd av de undersökningar av miljöpåverkan som kan ske genom remisser till naturvårdsverket och andra instanser avgöra investeringsbeslutet, varvid det också skall ske en prövning enligt atomenergilagen, en prövning som, såvitt jag förstår, dessutom företas av Kungl. Maj:t i industridepartementet? I det sistnämnda fallet är det alltså exploatören själv som bedömer den skyddsfrågan. Skall detta göras innan man vänder sig till koncessionsnämnden? Jag tycker det är egendomligt att man inte har kopplat ihop detta. Jag har inget recept men har velat ställa de här frågorna, ty det är ingen riktigt bra ordning för närvarande, och jag är rädd för att regeringen, som utfärdat miljöskyddslagen, miljöskyddskungörelsen m.m., beträffande sitt eget första lokaliseringsärende på det här området kommer att göra bedömningar som medför skenprövning i koncessionsnämnden. Det måste bli en meningsfull prövning i koncessionsnämnden, och av miljöskyddslagens förarbete framgår att man i koncessionsärenden kan ta upp exempelvis alternativa lokaliseringsorter m.m. Man kan alltså bedöma hypotetiska anläggningar, och det var denna fråga jag ville få speciellt diskuterad. Naturligtvis är också den fråga statsrådet svarat på intressant, men den känner jag väl till.

Anförande nr 21

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Jag tillämpar principen att svara på de frågor jag får och inte på några hypotetiska spörsmål, vid sidan om. Den fråga herr Tobé ställde till mig gällde ju hur jag tänker mig hur miljöskyddslagen skall tillämpas. Jag trodde att herr Tobé avsåg samordningsfrågorna då flera myndigheter är inkopplade. I svaret framhåller jag ju att frågan inte är slutgiltigt avgjord. Det föreligger ett betänkande som berör spörsmålet, men jag är helt medveten om att problemet inte är löst. Det pågår nu

Beräkning av kostnader för snabbprotokollet vid stencilförfarande

Bilaga 5

Beräkningen är baserad på upplagorna för höstsessionen 1968 och vårsessionen 1969 (för FK 1 400 ex., för AK 1 650 ex.)

	Antal häften	Antal tryck-sidor	Stencilerade A 4-sidor för samma textmängd	Antal stenciler	Materialkostnader		
					Stenciler	Papper per ex.	Totalt
<i>Första kammaren</i>							
Höst-sessionen 1968	34	747	995	995	248: 75	9: 95	14 178: 75
Vår-sessionen 1969	68	2 002	2 665	2 665	665: 25	26: 65	37 975: 25
<i>Andra kammaren</i>							
Höst-sessionen 1968	35	1 184	1 575	1 575	393: 75	15: 75	26 381: 25
Vår-sessionen 1969	77	3 334	4 435	4 435	1 108: 75	44: 35	74 286: 25
Summa	214	7 267	9 670	9 670	2 416: 50	96: 70	152 821: 50

Kostnader för utskrivning och dragning av stenciler samt plockning och häftning, beräknade efter marknadsmässiga priser¹, varvid dock inte hänsyn tagits till att detta arbete i huvudsak måste utföras under oönskade arbetstid

Summa kostnader

ca 400 000: —

ca 550 000: —

¹ Beräkningen har gjorts av AB Allmänna förlaget.

Bilaga 6

Beräkning av hyreskostnader samt personal- och lokalbehov m. m. för en IBM MT-Composeranläggning för sättning av riksdagens protokollstryck

	9 månader	12 månader ¹
Maskiner		
8 st. IBM MT-Recorder à 560: – per månad	40 320	53 760
4 st. IBM MT 72 K à 1 405: – per månad	50 580	67 440
2 st. IBM MT-Composer à 2 070: – per månad	37 260	49 680
1 st. IBM Composer à 900: – per månad	8 100	10 800
	<hr/>	<hr/>
	136 260	181 680
Förbrukningsmaterial (magnetband, färgband, papper)	9 000	12 000
	<hr/>	<hr/>
	145 260	193 680

Personalbehov

- 6–8 maskinskrivare till Recorder (har sin motsvarighet bland snabbprotokollens nuvarande maskinskrivare)
- 4 maskinskrivare till MT 72 K
- 2 composeroperatriser
- 1 monterare
- 1 korrekturläsare (har sin motsvarighet bland nuvarande korrekturläsare)
- 1 arbetsledare

Lokalbehov

- För 8 st. Recorder ca 60 m²
- För övrig utrustning ca 80 m²

¹ Förutsätter att anläggningen används även för annat än riksdagstryck, förslagsvis i samarbete med AB Allmänna förlaget.

Serie A

Färg 1 Riksdagens protokoll

Serie B

Färg 2 Kungl. Maj:ts tal
Riksdagsberättelsen
Statsverkspropositionen
Övriga propositioner

Färg 3 Redogörelse för riksdagens lönedelegations verksamhet
Justitieombudsmännens ämbetsberättelse
Riksdagens revisorers verksamhetsberättelse, verksamhetsberättelse från Nordiska rådets svenska delegation och riksdagens förvaltningskontors verksamhetsberättelse

Färg 4 Motioner

Färg 5 Utskottens utlåtanden, betänkanden, memorial och register

Färg 6 Riksdagens skrivelser och förordnanden
Riksstat
Sveriges riksdags beslut
Riksdagens författningssamling

Färg 7 Register

Provbänd finns under tiden 17 april–31 maj 1970 utställda i sammanbindningsbanan i riksdagshuset.

Bilaga 8

Förslag till

Bestämmelser angående utdelning och försäljning av riksdagstryck m. m.

fastställda av riksdagens förvaltningsstyrelse den

Bundet riksdagstryck

1 §

Riksdagens ledamöter äger rätt att efter rekvisition erhålla bundet riksdagstryck för de riksdagar de bevisat.

2 §

Årligen överlämnas bundet riksdagstryck till kammaren, utskotten och handbiblioteket samt till riksdagsbiblioteket dels för dess egen räkning, dels för dess bytesverksamhet.

Bundet riksdagstryck distribueras därjämte årligen, enligt utdelningslistor som godkänts av riksdagens förvaltningsstyrelse, till Hans Majestät Konungen, statsdepartementen, riksdagens verk och riksdagspartiernas kanslier.

3 §

Försäljning av bundet riksdagstryck sker till pris som fastställts av förvaltningsstyrelsen.

Chefen för förvaltningsstyrelsens enhet för riksdagstryck må medge nedsättning av priset vid försäljning till

1. statliga verk och institutioner,
2. hela riket omfattande föreningar med allmännyttigt syfte,
3. skolor för undervisning i samhällskunskap,
4. offentliga bibliotek samt
5. andra institutioner som visar sig vara i behov av riksdagstryck för sin verksamhet.

4 §

Lagret av äldre årgångar av bundet riksdagstryck må ej utan medgivande av förvaltningsstyrelsen understiga fem exemplar.

Ej bundet riksdagstryck

5 §

Ej bundet riksdagstryck delas till riksdagens ledamöter och utskott i den omfattning förvaltningsstyrelsen bestämmer.

6 §

Statsdepartementen får i den omfattning förvaltningsstyrelsen bestämmer hämta ej bundet riksdagstryck i fack på tryckeriexpeditionen.

7 §

Prenumeration på ej bundet riksdagstryck kan ske till pris som fastställts av förvaltningsstyrelsen. Sådan prenumeration görs antingen direkt hos förvaltningsstyrelsen, i vilket fall trycket hämtas i fack på tryckeriexpeditionen, eller genom inbetalning av prenumerationsavgiften på förvaltningsstyrelsens postgirokonto.

Från prenumeration är följande delar av det ej bundna riksdagstrycket undantagna, nämligen redogörelsen för riksdagens lönedelegations verksamhet, justiteombudsmännens ämbetsberättelse, riksdagens revisors verksamhetsberättelse, verksamhetsberättelsen från Nordiska rådets svenska delegation, berättelsen angående förvaltningsstyrelsens verksamhet och riksdagens författningssamling.

8 §

Ej bundet riksdagstryck från såväl löpande som tidigare år försäljs till det pris per sida som fastställts av förvaltningsstyrelsen. Nedsättning av priset må av chefen för förvaltningsstyrelsens enhet för riksdagstryck medges för mera omfattande delar av statsverkspropositionen och för s. k. överupplagor i de fall då dessa kan framställas i samband med tryckningen av den normala upplagan.

9 §

För att kunna tillmötesgå efterfrågan i framtiden på ej bundet riksdagstryck skall tryckeriexpeditionen hålla en upplaga om 30 exemplar av varje årgång i reserv. Sådant tryck förvaras i högst 15 år.

Särskilda bestämmelser

10 §

Vad i 5–9 §§ föreskrivs om ej bundet riksdagstryck gäller i tillämpliga delar det genom förvaltningsstyrelsens försorg utgivna snabbprotokollet från riksdagsdebatterna. Prenumerationspriset för snabbprotokollet bestäms av förvaltningsstyrelsen.

11 §

Prenumeration på kammarens föredragningslistor kan ske hos förvaltningsstyrelsen. Kostnadsfri distribution av föredragningslistor till mottagare utom riksdagen kan i särskilda fall medges av chefen för förvaltningsstyrelsens enhet för riksdagstryck.